

NATUUR- EN VOGELWACHT CULEMBORG

december 2020 - jaargang 46 - nummer 4

Hak-al

- ***Boerenzwaluwen***
- ***Verjaardag 45 jaar NVWC***
- ***‘Waar komt die naam vandaan?’***
- ***Big Day 2020***

Het Oortdeel

Louis van Oort

Lvanoort@planet.nl

Phimpelmees

Een van de lichtpuntjes in dit verder nogal somber stemmende jaar is de verschijning van het boekje 'Waar komt die naam vandaan?', dat alle NVWC-leden als het goed is met deze Hak-al hebben ontvangen. Het is een bundeling van de leukste afleveringen van de heerlijke rubriek die Ellen Geleedst al 18 jaar verzorgt in ons verenigingsblad. Ik ben er mede zo enthousiast over omdat het twee van mijn grootste passies verenigt: natuur en taal. En eigenlijk nog een derde: geschiedenis. Etymologie is immers niets minder dan de ontstaansgeschiedenis van woorden.

Ellen maakt er altijd prachtige verhalen van en ik vroeg me af of ik dat ook zou kunnen. Om dat te testen, lijkt het mij goed om een willekeurige vogelnaam te kiezen. Laten we zeggen, de koolmees. Daar gaan we...

De koolmees dankt zijn naam aan zijn koolzwarte kop, hals en 'stropdas'. Enneh... eh tsja. Dat dus.

Hmm, goed verhaal. Lekker kort ook.

Staartmees dan? Lijkt me gevalletje zelfde laken een pak. Hoe doet Ellen dat toch steeds? Rond een onmiddellijk duidelijke naam een prachtig verhaal weven?

Nou vooruit, nog eentje: de pimpelmees. De naam pimpelmees stamt uit de late middeleeuwen. In herbergen werd destijds – eigenlijk net als tegenwoordig in cafés – stevig gedronken. 'Phimpelen' heette dat in het Middenlands. Dat pimpelen, zoals we dat woord tegenwoordig nog kennen, liep vaak danig uit de hand, waarbij dronken stamgasten niet zelden elkaar én het ganse herbergmeubilair kort en klein sloegen. Vrijwel altijd was een woordenwisseling tussen steeds korter aangebonden pimpe-

laars de oorzaak van zo'n kroeggevecht. Een herbergier uit Culemborg zou daar in 1431 een subtiele non-verbale oplossing voor verzonnen hebben. In herberg Ghalg ende Rat aan de Varkensmarkt zette hij stevast een kooi met een prachtig melodieuw tsjilpend vogeltje midden op de tafel waar het mis dreigde te gaan. De pimpelaars waren daar dan zo verbouwereerd en verrukt over dat ze spontaan hun onenigheden vergaten. Niet alle vogels hadden overigens deze uitwerking. Sommige waren zo saai dat de verbouwereerdheid van de pimpelaars vaak oversloeg in woede jegens het arme dier (zie hier het ontstaan van de uitdrukking 'dooie mus'). Het allerbeste resultaat gaf een geelwit vogeltje met een vrolijk blauw petje. Als het een beetje meezat, liet hij een helder hoog riedeltje horen, dat door de 16e eeuwse ornitholoog Leonardus van der Khooij werd omschreven als 'het zilveren lachje'. De combinatie van vrolijk gekleurd vogeltje met dat lieflijke geluid was onweerstaanbaar. De kroegruzie was gesust voordat 'ie begonnen was.

En zo werd uiteindelijk alleen nog maar deze vogelsoort gebruikt om de pimpelaars tot bedaren te brengen. Tot die tijd heette de soort overigens nog officieel 'geelblauwtje', maar in de volksmond werd dat steeds vaker 'pimpelmeesje'. Een naam die bekliffde en tot op de dag van vandaag (zonder de ouderwetse 'h') in zwang is.

Best geslaagd verhaal, al zeg ik het zelf. Toch raad ik u aan eerder de naamsverklaringen van Ellen dan die van mij ter harte te nemen. Naast het persoonlijke gehalte is het waarheidsgehalte daarvan een stuk hoger, vrees ik.

Pimpelmees, foto Paul van Veen.

Voorplaat:

Boerenwaluw ♂ wit/wit probeert te paren met zijn vrouwtje.

Door rechtop te blijven zitten, laat ze hem deze keer een blauwtje lopen.

Foto Jouke Altenburg, 22-4-2020.

In dit nummer

- 2 Het Oordeel: *Phimpelmees*
- 4 Van het bestuur - *Verjaardag, corona en windmolens*
- 7 Aha, op die manier
- 8 Goed gezien in 2019 *deel 3 Overige soortgroepen*
- 11 Tuinvogelconsulent bij de Vogelbescherming
- 12 Dat doen ze anders nooit! Toch?
- 16 Beproeving door insecten
- 18 OOOOOH ... Daar glibbert iets
- 21 Groentje ontgroent – *Een zeehond met een rugvin*
- 22 Waar komt die naam vandaan? *Meerkoet*
- 24 Schokkende vissen
- 25 Smeren in de Plantage

- 26 Driftsteeg – *Bijzondere plek*
- 28 Focus op – *Ellen Geleedst en Paul van Veen*
- 30 **Big Day 2020**
 - Team BaAS for the win*
 - Verslag van een debutant*
 - Big Day vanaf de zijlijn*
- 35 Colofon
- 36 Oproep nestkastwerkgroep en Agenda NVWC

www.nvwc.nl

door Kars Veling, foto's Paul van Veen en Kars Veling

Verjaardag, corona en windmolens

Er is er één jarig

In 1975 werd de NVWC opgericht om meer aandacht te krijgen voor de prachtige natuur in en rond Culemborg. Inmiddels hebben we meer dan 400 leden en een uitgebreid programma met lezingen, films, excursies en onderzoek ook voor en door de jeugd. Iedere winter worden knotwilgen gesnoeid en er wordt intensief samengewerkt met de gemeente en andere organisaties om te zorgen dat de natuur rond Culemborg wordt behouden en nog mooier wordt. De NVWC bloeit! We hadden al een low profile verjaardag voor ogen, maar door de corona is het natuurlijk toch heel anders gelopen dan we hadden verwacht. Toch kon een activiteit wel doorgaan en daarvan kunt u nu allemaal genieten.

Waar komt die naam vandaan?

Vrijdag 13 november werd namelijk het eerste exemplaar van het boekje 'Waar komt die naam vandaan?' door de voorzitter overhandigd aan Joost Reus, wethouder van Culemborg. In dit boekje zijn 30 van de columns van Ellen Geleedst gebundeld die de afgelopen 18 jaar zijn verschenen in het illustere clubblad van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg, de Hak-al. Het zijn prachtige persoonlijke verhalen met altijd een verrassende wending en vaak op onze Culemborgse situatie geënt. Paul van Veen zorgde voor prachtige foto's ter ondersteuning van de columns en de redactie van de NVWC heeft er een schitterende uitgave van gemaakt. Het boekje is een cadeautje aan alle leden in het kader van het 45-jarig bestaan van de NVWC. U vindt er allemaal een bij deze Hak-al. We hopen dat u er heerlijk in gaat grasduinen en dat de natuur die overal om ons heen is weer gaat leven.

Cadeautje voor de jarige

De NVWC trakteert u op het boekje, maar vaak krijgen jarigen ook cadeautjes. Mocht u ons iets willen geven, maak dan een bedrag over op rekening NL53TRIO 0781 404 312, o.v.v. verjaardagsgift.

We zullen zorgen dat het geld een goede bestemming krijgt en wordt gebruikt voor behoud en herstel van die prachtige natuur in en rond Culemborg.

*Linker bladzijde: Paul van Veen en Ellen Geleedst bij de uitreiking van het eerste exemplaar.
Boven: Ellen bij het nieuwe naambordje NVWC-laantje bij clubhuis De Steenuil.
Onder: wethouder Joost Reus ontvangt het eerste exemplaar uit handen van Kars Veling.*

Windmolens

Het zal u niet zijn ontgaan: er zijn plannen voor een windmolenpark in Culemborg. Er wordt al een paar jaar intensief overlegd, maar nu zijn de plannen concreet en ligt er een bestemmingsplanwijziging voor.

De NVWC is er al langer bij betrokken. Zo waren we vertegenwoordigd in de gebiedstafel. Dit was een overlegorgaan waarin natuurlijk de initiatiefnemers Vrijstad energie en ENECO zitting hadden, maar ook bewoners, de werkgroep Tegenwind, de grondeigenaren en andere direct betrokkenen. In de gebiedstafel hebben we geprobeerd, onder leiding van de kundige voorzitter Jan Jacob van Dijk, om tot consensus te komen over hoeveel molens waar konden worden geplaatst. Dit was buitengewoon ambitieus, want alle partijen achter een voorstel krijgen is zeer moeilijk. We wisten natuurlijk dat er nooit een optie was waar alle partijen blij over zouden zijn, maar de hoop was wel dat er een plan uit zou komen waar iedere partij zich bij neer zou kunnen leggen. Helaas bleek dit een brug te ver en nu hebben de initiatiefnemers een voorstel op tafel gelegd.

Standpunt van de NVWC

We hebben als NVWC tot nu toe steeds het standpunt gehad dat we ons realiseren dat klimaatverandering een wereldwijd probleem is met enorme gevolgen voor natuur en mens en dat er een energietransitie moet komen. Ook in Culemborg zullen we onze verantwoordelijkheid moeten nemen. Een van de manieren om op korte termijn het aandeel duurzame energie te vergroten zijn windturbines. Een verkenning op basis van wettelijke criteria voor o.a. geluid en slagschaduw wees uit dat het enige zoekgebied in het Beesdse veld ligt.

Windmolens kunnen negatieve gevolgen voor de natuur en met name vogels en vleermuizen hebben. Niet alleen door slachtoffers maar ook door verstoring. Hoe groter de turbine des te constanter en groter de opbrengst en, naar verwachting van experts, ook minder negatieve effecten op natuur. Wanneer je de taakstelling tot 2040 van de windvisie van de gemeente Culemborg bekijkt, zou deze met vier hoge windturbines kunnen worden gehaald. Mocht er tussen nu en 2040 een grotere energie-opgave liggen dan zou het hele circus opnieuw beginnen. Het huidige voorstel gaat uit van zes molens, die langs de oost-west lopende wetering zijn geprojecteerd.

We hebben de planvarianten beoordeeld vanuit de te verwachten effecten op de natuur en niet vanuit het landschap, want dat is buitengewoon subjectief. Voor de NVWC zouden die molens juist liever niet langs de wetering moeten worden geplaatst omdat daar de meeste (water)vogels en vliegbewegingen voorkomen. De NVWC verkiest een wat noordelijker variant met vier in plaats van zes turbines, zo dicht mogelijk bij de N320. Zoals al gezegd is het evident dat windmolens, of het er nu vier of zes zijn, negatieve invloed hebben op de natuurwaarden. We vinden dan ook dat voor de nadelige effecten op de natuur een serieuze en voldoende compensatie moet komen buiten de invloedssfeer van de molens. Het moet hier niet gaan op wat schaamlapjes, maar echte natuur, onderdeel van het Gelders Natuur Netwerk, dat na aanleg met een goed beheer ook echt duurzaam is. Ook dat beheer zal nadrukkelijk moeten worden geborgd. We zijn hierover nog in overleg met de initiatiefnemers. We willen dat hierbij ook in de omgeving wordt gekeken en niet alleen strikt binnen de grenzen van het plangebied. Hoe dichterbij de turbines de compensatie ligt, des te meer negatieve invloed deze ook zal hebben.

Wordt ongetwijfeld vervolgd 🦉

Aha, op die manier!

Het verhaal achter de foto

Gele kwikstaart

door Paul van Veen

In een uithoek van ons werkgebied ligt het Rijswijkse veld. Een weidevogelbolwerk dat nog een beetje de glans heeft van vroeger. Op verschillende plekken in het gebied worden in het voorjaar met behulp van pompen percelen plas-dras gezet, andere percelen worden later dan gangbaar gemaaid en worden slechts bemest met ruige stalmest. Dit leidt in het voorjaar tot taferelen met zingende veldleeuweriken, baltende grutto's, kieviten en tureluurs. De paaltjes zijn bezet met graspiepers en gele kwikstaarten. De gele kwikstaarten hadden in het voorjaar van 2020 mijn belangstelling. In het voorjaar zijn de mannetjes op hun mooist en zijn ze vaak te vinden op paaltjes. Zo was ook het mannetje op deze foto regelmatig te vinden op een specifiek paaltje. Dit mondde uit in een dans tussen een gele kwik en een blauwe auto. Per vogelsoort heb ik een beeld in mijn hoofd hoe ik de soort op de foto zou willen hebben. Voor de gele kwikstaart had ik vooraf het beeld van de vogel op een houten paal met een beetje mos of in bloeiend koolzaad. Deze kwikstaart had echter een metalen paal uit

gekozen als uitzichtpost. Gelukkig had de paal een mooie patina. De wegberm op de achtergrond was rijkelijk begroeid met bloeiend koolzaad. Nu was het de kunst om de vogel voor de gele berm te krijgen. Om dit voor elkaar te krijgen, ben ik heel voorzichtig naar de vogel toegereken zodat ik vanuit de auto een mooie positie ten opzichte van de vogel had. De eerste keer vloog hij al weg voordat ik goed en wel in de buurt was, de tweede keer bleef hij zitten maar zat de spiegel van de auto in de weg, de derde keer enz. enz. Na elke mislukte poging reed ik weer 30 meter terug en wachtte totdat de vogel weer op de paal ging zitten. Uiteindelijk na vele pogingen bleef de vogel zitten, had ik de achtergrond die ik wilde.

De foto is ongeveer 70% van het origineel.
Sluittijd: 1:1.000
Diafragma: 5,6
ISO: 220
Lens: 500 mm

Goed gezien tussen Lek

Deel 3: Overige soortgroepen

door Berry Lucas

In de nummers 1 en 2 van deze jaargang van de Hak-al kwamen de bijzondere waarnemingen in 2019 van respectievelijk vogels en insecten aan bod, aan de hand van de meldingen op het regioscherm van de NVWC op waarneming.nl (nwc.waarneming.nl). In dit derde deel volgen de waarnemingen van de overige soortgroepen in Culemborg en de wijde omgeving, met het accent op zeldzaamheden en nieuwe soorten.

Spinnen en overige geleedpotigen

In 2019 is de lijst van deze twee groepen in nwc.waarneming.nl aangevuld met wel 33 soorten. Een uitgebreide nieuwe inventarisatie in het jaar daarvoor ook al onderzochte bos achter het NVWC-clubhuis leverde acht 'nieuwe' soorten geleedpotige bodemdierpjes op waaronder diverse springstaarten, naast meerdere pissenbedsoorten, miljoenpoten enzovoort (Niels Kimpel). Een zeldzame vondst daar was die van de duizendpoot **rode aardkruiper**. Minder zeldzaam is de daar aanwezige miljoenpoot **stompe kronkel**, een niet-inheemse soort in Nederland. Blijkbaar is dit bos in het Veerweggebied een hotspot van biodiversiteit, wat me een belangrijke reden lijkt om hier geen ongewenste ontwikkelingen toe te laten.

Nieuwe minder algemene spinnen in nwc.waarneming.nl waren **herfststrooiselspin**, **groene krabspin**, **muurzesoog**, **gewone doolhofspin**, **huisspringspin**, **veldprobleemspinnetje**, **aeronautkleinoogje**, **knobbeldwergtandkaak** en in de Prijsse Wetering de **zeldzame grote oeverspin**. NB Ik ben er nog niet achter gekomen waarom probleemspinnetje probleemspinnetje heet. Wie het weet, mag het zeggen.

Albert Dees van onderzoeksbureau Aquon voerde na microscopisch onderzoek de zeldzame watermijten **Forelia brevipes** en **Piona dispersa** in, naast twee andere nog niet in dit gebied gemelde watermijten. Ze werden gevangen in een sloot langs de Bulksteeg in Buurmalsen. De twee (zeer) zeldzame soorten zijn opgenomen in de collectie van Naturalis.

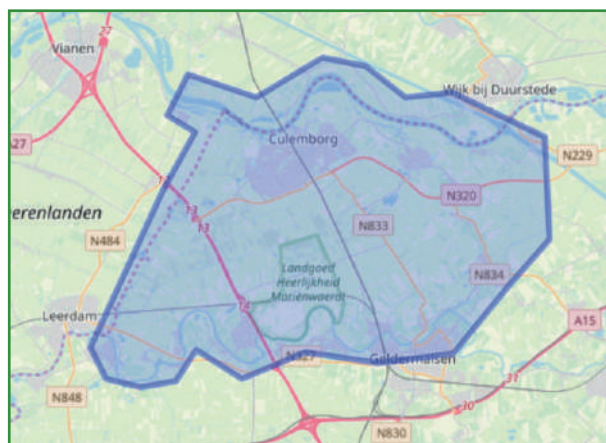

Grote oeverspin, Zandput Rietveldseweg, foto Do

Springstaart, *Willowsia nigromaculata* NK, Ronde Haven, foto Niels Kimpel

Begrenzing van het waarnemingsgebied van de NVWC binnen waarneming.nl. De titel "tussen Lek en Linge" dekt dus niet geheel de lading, want ook een strook boven de Lek en onder de Linge tellen we mee.

en Linge in 2019

Weekdieren

Op nwc.waarneming.nl zijn vorig jaar zestien soorten slakken en mossels ingevoerd, waarvan er twee nog niet op de NVWC-lijst stonden. Maar het is de vraag of je *Mytilus edulis* mee mag tellen, want de aangetroffen schelpen van de eetbare **mossel** bij de afgraving op de 1.000-soortendag waren ongetwijfeld de restanten van een heerlijk mosselmaal. Maar de op die dag in de Redichemse waard gevonden zeldzame **tere aardslak** is zeker wel een mooie aanvulling op de Culemborgse fauna. Andere waarnemingen van weliswaar niet-zeldzame, maar hier nog niet vaak gesignaleerde weekdieren betreffen de **stompe moerasslak**, de **ovale poelslak** en de **gevlekte akkerslak**.

Vissen

In 2019 zijn de vangsten van dertien soorten vissen geregistreerd van de in totaal 31 bekende soorten op de lijst van nwc.waarneming.nl. Interessant was de waarneming door duikers van een **bot** in de zandafgraving van de Redichemse waard. Deze platvis werd aangetroffen in het kader van de 1000-soortendag op 19 juni. Een deel van de botten die in zee worden geboren zwemt als jonge vis de rivieren op en keert na enkele jaren terug om te paaien. Nieuw op de vissenlijst is de **blauwneus**, gevangen in augustus in de Lek bij Ravenswaaij door Tjan van Dijk. De blauwneus is een exoot met een kenmerkende vlezige donkere neus, die sporadisch wordt aangetroffen in de Rijn en de Maas. Het oorspronkelijke verspreidingsgebied van deze riviervis ligt in Centraal- en Oost-Europa, Zuid-Zweden, de kustwateren van Finland, Turkije en aan de oostzijde van de Kaspische Zee.

Reptielen en amfibieën

Van alle negen bekende inheemse soorten amfibieën in het waarnemingsgebied werden in 2019 waarnemingen doorgegeven. Met de bevestigde vondst van de zeldzame **vinpootsalamander** in de Tichelterreinen bij Buren op 22 maart hebben we er een nieuwe soort bij. Ook de aangetroffen **alpenwatersalamander** van dezelfde waarnemer zou bijzonder zijn voor deze regio. Er werden meer **kamsalamanders** gezien dan vorige jaren. De locaties van deze zwaar beschermde soort zijn tegenwoordig online verborgen.

Aardmuis, Ecduct A2, 2019-07-16, foto Jurgen Geven

Rugstreeppadden worden de laatste jaren minder doorgegeven dus er zou sprake van een afname kunnen zijn. De soort is voornamelijk te vinden ten westen van Culemborg, namelijk in de nieuwbouw, in de uiterwaarden en in de Diefdijkzone. Opvallend is ook het geringe aantal **gewone padden** dat is ingevoerd. Zou er een negatief effect van de droogte kunnen zijn geweest? De **poelkikker** wordt hier afgaande op waarneming.nl elk jaar minder gesignaleerd, met een dieptepunt vorig jaar. De meeste exemplaren worden gehoord/gezien in de westelijke uiterwaarden. De **heikikker** kwam ook minder in de waarnemingen voor. Deze soort is nog wel in het hele werkgebied aan te treffen. De **bruine kikker** toonde nauwelijks verandering in de statistieken. **Meerkikkers** (groene kikkers) worden doorgaans nauwelijks op waarneming.nl gezet.

Zoogdieren

Zoogdieren worden tegenwoordig goed gevolgd, onder meer door de zoogdierenwerkgroep van de NVWC. In het verslagjaar werden 27 soorten gemeld op nwc.waarneming.nl. Een **boomarter** werd overdag in mei op Heerlijkheid Mariënwaerd gefotografeerd door J. Peters en een exemplaar werd in oktober 's nachts in de cameraval gesnapt door Jurgen Geven bij het ecoduct over de A2. Daar werd ook een **aardmuis** door hem op de foto gezet, de eerste waarneming in NVWC-gebied sinds 2012. Een **dwergpspitsmuis** liet zich verrassen in de fotoval in de Redichemse waard tijdens de 1.000-soortendag. Er waren drie meldingen van de sporadisch waargenomen **hermelijn** in Acquoysmeer en het Diefdijkgebied, maar helaas waren twee daarvan verkeersslachtoffers. **Meervleermuizen** worden hier niet veel opgemerkt, maar in 2019 vlogen er wel vier exemplaren langs de Linge bij Tricht (J.A. Ettema).

Planten

De flora van Culemborg en omstreken groeide met 21 soorten, althans zover vastgelegd in waarneming.nl. Voor een klein deel betreft het verwilderde tuinplanten of heel gewone soorten die niet eerder genoteerd zijn. Onder de nieuwe soorten waren een aanzienlijk aantal zeldzaamheden zoals de grasachtigen **draadgierst**, **veldkweek** en **dwergzegge**. De parasitaire plant **hopwarkruid** werd ontwaard in de Baarsemwaard naast het algemenere **groot**

*Rugstreeppad, Epidalea calamita (onbekend), 2019-09-24
Culemborg - Parijsch, foto Fleur van Vliet*

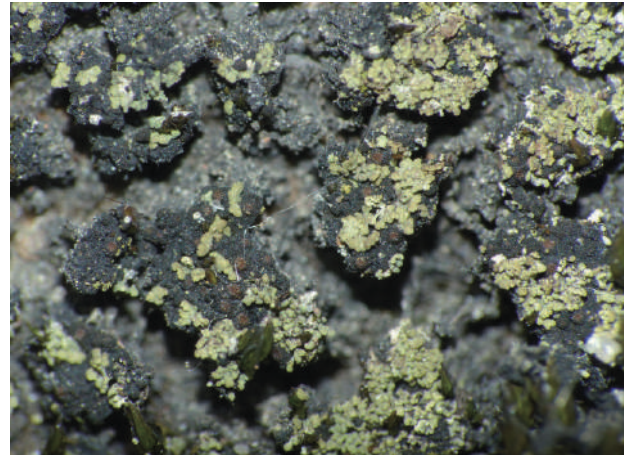

Klavervreter, Orobancha minor, 2020-06-14, Geldermalsen, foto Wim Rubers

warkruid. Bijzonder was ook de vondst van een groeiplaats van de varen **zwartsteel** op een muur van Fort Everdingen, door Kees Goudsmits. Op een grasveldje midden in Geldermalsen stonden pardoes zes exemplaren van de – zoals de naam al doet vermoeden – op klaver parasiterende bremraapsoort **klavervreter** (Hermen van de Wardt). Het (vaak verwilderde) **weideklokje** was één van de soorten die tijdens de Redichemse Waard-*bioblitz* op 16 juni aldaar werd aangetroffen. Opmerkelijk was de groeiplaats van meer dan 100 exemplaren van **rond wintergroen** in de Everdingerwaard. De bloeiende **wilde kievitsbloemen** die daar in de uiterwaard werden gevonden, kennen we van de oevers van de Overijsselse Vecht en het Zwarte Water, maar niet zo goed uit deze streken. Het lijkt erop dat de flora in de Everdingerwaard af en toe een beetje geholpen wordt. De zeer zeldzame (en uiterst giftige) **witte engbloem** groeit in Nederland van nature op de Sint-Pietersberg in Zuid-Limburg, maar blijkbaar nu ook bij het Helicon MBO in Geldermalsen.

Mossen en korstmossen

Met 48 nieuwe soorten mossen op nwc.waarneming.nl tikte het in 2019 lekker aan. Vooral tijdens excursies van de mossenwerkgroep van de KNNV rond Fort Asperen en in het Diefdijkgebied werden meerdere zeldzame tot zeer zeldzame korstmossen genoteerd. De aanwezige bunkers zijn een geschikte groeiplaats voor tal van soorten en daarmee een walhalla voor lichenologen en bryologen. Het gaat onder andere om korstmossen als **gewoon boomzonnetje**, **geschubd dambordje**, **vierschotelkorst**, **metaalsteenschubje**, **klein steenschubje**, **waterzwelmos**, **muurzwelmos** en **kalkkrozijnenmos**. Ook in en rond Culemborg werden interessante soorten ingevoerd zoals **gemarmerd vingermos**, **rivierschriftmos**, **Anthonis parietaria** en **Lichenochora weillii**. En langs de Lek op verdedigingswerken en kribben werd ook het een en ander gevonden: **vossenstaartmos**, **gespikkelde boskorst**, **grijsig dambordje**, **bleke waterstippelkorst** en **kleine blauwkorst**. Wat betreft het geven van Nederlandse namen moeten mossenskundigen wel erg creatieve mensen met veel taalgevoel zijn.

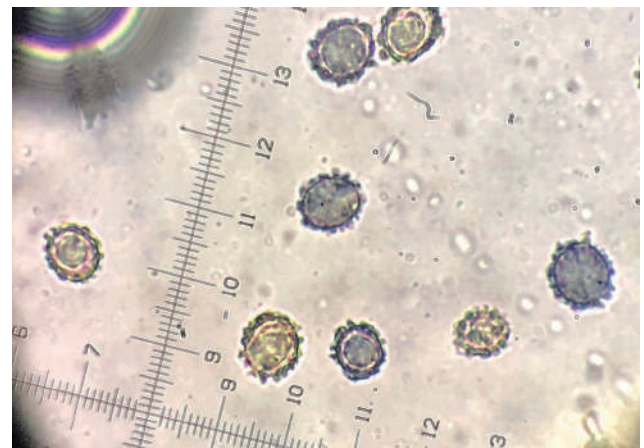

Kalkkrozijnenmos - Lempholemma chalazanum, Acquoy De Geeren, foto Henk-Jan van der Kolk

Paddenstoelen

Dit is een zeer soortenrijke en uitdagende groep, en altijd goed voor nieuwe ontdekkingen in ons gebied. Dat vergt in veel gevallen nog wat extra inspanning, omdat determinatie, onder meer met microscopisch sporenonderzoek, niet altijd makkelijk is. Ook 'plantenziekten' tellen mee voor de biodiversiteit. In 2019 werd het ongekende aantal van 53 nieuwe soorten paddenstoelen, schimmels en roesten geregistreerd in nwc.waarneming.nl. Bovendien staan meerdere soorten te boek als zeldzaam tot zeer zeldzaam. Veel vondsten werden gedaan in de befaamde Tichelgaten (de 'Put van Buren'). Kampioen 'leveranciers' van paddenstoelensoorten zijn Wim Rubers, Hans Kunstman en Carolien Reindertsen.

Bruinsporig hangbuisje is een zeer zeldzaam soort oorzwammetje en werd gevonden op populieren bij de Irenesluizen bij Wijk bij Duurstede. De **ivoorzwam** groeide in de Tichelgaten, alwaar ook de zeer zeldzame **peppelfranjehoed** en de fraaie **stekelkorstzwam** stonden. Nationaal roestenexpert Charlotte Swertz ontdekte daar bovendien de zeldzame roesten **berk-en-elsroest** en **tweedelige heksenkruidroest**. Een andere erg zeldzame roest is de **lariks-wilgenroest** die Hans Kunstman herkende op wilgenblad in De Meent in Beusichem. Ook de unieke vondst door hem van de **haagbeuk-russula** in de Plantage dient vermeld te worden. In Buren werd verder de **stekelkopamaniet** aangetroffen. 🐞

Sporen van de haagbeukrussula onder de microscoop, Plantage foto Hans Kunstman

Tuinvogeladvies Vogelbescherming

door tuinvogelconsulent Monique Steltenpool

Ik vogel graag in eigen tuin. Met een verrekijker bewonder ik de vele soorten die onze tuin bezoeken. Onze tuin is een kleine groene oase en ik voer de vogels het hele jaar. De tuin wordt daarom druk bezocht en zeker in strenge winters (maar wie kan zich die nog herinneren?) levert dit leuke exemplaren op, zoals kneu, grote bonte specht, kramsvogel en koperwiek. Zo ben ik ooit in het buitengebied op een mislukte queeste geweest naar een sijsje. Na afloop zag ik er twee in onze eigen tuin.

Naast vogels geniet ik van de andere dieren in onze tuin, zoals vlinders, libellen, egels en vleermuizen. Sinds kort zijn we ook in het gelukkige bezit van een kleine vijver: een ingegraven speciekuip. Dit leidde als snel tot padden en kikkers. Omdat ik zelf zo geniet van leven in onze tuin, ben ik sinds een aantal jaren tuinvogelconsulent voor de Vogelbescherming. Ik geef een persoonlijk advies om een tuin vogelvriendelijk in te richten. Ik kom daarvoor bij mensen thuis. Na het bezoek maak ik een schriftelijk rapport, met een globale plattegrond met adviezen.

Meer informatie over tuinvogeladviezen kan je vinden op [Vogelbescherming.nl/in-mijn-tuin/tuinadvies](https://www.vogelbescherming.nl/in-mijn-tuin/tuinadvies). Op de site van de Vogelbescherming zijn daarnaast ook allerlei tips te vinden om tuinen vogelvriendelijk in te richten. Je vindt er allemaal informatie over tuininrichting, beplantingstips, voeren en nestkastjes. Via de site kun je in contact met mij komen. Ik kom graag bij je langs voor een persoonlijk advies om ook van jouw tuin een vogelparadijs te maken!

Dat doen ze anders Toch?

*door Jouke Altenburg en Theo Boudewijn
foto's Jouke Altenburg*

Sinds 2009 volgen we boerenzwaluwen op een aantal erven rond Culemborg. Misschien denkt u dat het boerenzwaluwleven niet veel geheimen meer voor ons kent, nu we bijna 1.600 legsels hebben gevolgd. Niets is echter minder waar. Sinds 2018 geven we volwassen vogels niet alleen een metalen ring maar aan de andere poot ook een unieke gekleurde ring. Zo'n kleurring is hun op afstand afleesbare (fotografeerbare) Burger Service Nummer. Daardoor konden we in 2020 twee bijzondere fenomenen ontrafelen op het erf van de familie Stol aan de Goilberdingdijk.

Lieverdjes?

Een goed begin

De eerste nestcontrole ronde op 22 april levert twee nesten met eieren op. Beide paren zouden dit broedseizoen mogelijk driemaal kunnen broeden. Dat komt jaarlijks maar enkele keren voor. Een

week later, 29 april, is er activiteit bij acht nesten. Het is een drukte van belang in de stal: er wordt veel en lang door de mannetjes gezongen. Ze zitten bij tijd en wijle flink achter elkaar aan. Soms leidt dat tot een heuse knokpartij, waarbij ze zelfs al vechtend op de grond vallen.

Op 2 mei hangt de bekleding van fijne, witte donsveertjes over de rand van nest 15-01. In de paardenharen, die boerenzwaluwen vaak aan de nestrand bevestigen, hangt één eitje. De rest ligt op de grond: een mislukt legsel. Dit stel had nog wel zo'n veilige nestplek, helemaal achter in de stal. Totaal uit het zicht, in een donker hoekje. Voor de oorzaak zijn geen aanwijzingen. Het nest is puntgaaf. Bij predatie door bijvoorbeeld uilen is een nest beschadigd en/of liggen er plukresten (Altenburg & Boudewijn 2020).

Uit het overzicht van 13 mei blijkt dat er al negen actieve paren in de stal zijn, waarvan acht met eieren of jongen. Eén paar is nog bezig met de nestbouw. Er zijn duidelijk meer mannetjes dan vrouwtjes in de schuur. De mannetjes herken je aan hun zang en de fraaie, lange, buitenste staartpennen met witte vlekken. Hoe langer die staartpennen en groter de witte vlekken des te beter de conditie. Fitte mannen maken meer kans om een vrouwtje van hoge kwaliteit aan zich te binden.

Als semikoloniale broedvogel verdedigen boerenzwaluwen een kleine oppervlakte rondom hun nest. Belangrijk criterium: 'de burens moeten uit het zicht zijn'. Een nest aan de andere kant van een balk wordt getolereerd. Maar aan dezelfde kant van een balk moet er

nooit!

toch wel een metertje of wat tussen twee bewoonde nesten zitten. Die afstand wordt letterlijk bevochten. Maar er wordt niet alleen met 'de burens' gesteggeld.

Nestvredebreuk

We zijn enkele dagen verder (16 mei). Tijdens een fotosessie van enkele uren om de ge(kleur-)ringde vogels aan nest en partner te koppelen, is weer veel opschudding te zien. Er zijn meerdere ongepaarde mannetjes aanwezig. Omdat de broedvogels van voorgaande jaren al herkenbaar zijn aan hun kleurring kan het gedrag van veel individuen worden gevolgd. Een ongeringd mannetje gaat achtereenvolgens bij drie nesten langs om bonje te maken met de broedparen. Hij stort zich als laatste op nest 17-01. Dit paar (♀ Groen-groen en ♂ Geel-groen) heeft al jongen van een dag of acht. Verwoed probeert de ongeringde man zich in het nest te wringen om de jongen eruit te werken. Hij valt keer op keer aan, maar de oudervogels geven geen krimp. Op hun beurt zitten ze de veroorzaker van deze nestvredebreuk fel en luidkeels op de huid. Na afloop van de controleronde van 20 mei kunnen we onze ogen niet geloven: zeven van de negen bewoonde nesten zijn leeg! Zes daarvan hadden eieren, één paar had kleine jongen. Alle nesten zijn onbeschadigd. In combinatie met de gebeurtenissen van enkele dagen geleden is er zeer waarschijnlijk sprake van 'infanticide' ofwel kindermoord door de boerenzwaluwen zelf. Dat hebben we nog niet eerder in deze mate meegemaakt.

Foto van boven naar onder:

- 16-5-2020: ♀ Groen-groen (li) en ♂ Geel-groen (re) verdedigen hun jongen tegen de aanvallen van een ongeringde 'surplus man' (mi).
- 16-5-2020: de ongeringde 'surplus man' (mi) probeert de jongen uit het nest te gooien; ♂ Geel-groen (re) probeert zijn jongen af te schermen.
- 16-5-2020: luid roepend verjaagt ♀ Groen-groen de ongewenste indringer (li). ♂ Geel-groen (re) ondersteunt haar vocaal.

Wat leren de boeken?

De boerenzwaluwmonografie van Turner (2006) wijdt maar liefst drie pagina's aan 'infanticide'. Bij boerenzwaluwen bestaat een zeker overschot aan mannetjes. Hun jaarlijkse overleving is namelijk net wat beter dan die van vrouwtjes. Zulke 'surplus mannetjes' zoeken vooral op locaties met meerdere paren naar een mogelijkheid om een territorium over te nemen. Meer broedparen in een stal betekent meer kansen. Met de kwaliteit van het leefgebied zit het op zo'n locatie blijkbaar wel snor.

De 'surplus mannetjes' bezoeken de nesten van actieve broedparen. Totdat een vrouwtje haar legsel heeft voltooid, kunnen ze proberen haar te verleiden voor een 'buitenechtelijke' paring. Dan zijn de genen ook doorgegeven. Lukt dat niet dan kan een 'surplus man' bij

- 5-7-2020: ♂ Wit-geel, in zeer goede conditie gezien de lange buitenste staartpennen.

- 20-5-2020: Meta verzorgt de eieren van haar eerste legsel in nest 13-02.

een niet-bezet, oud nest voluit gaan zingen, met de kans een laat gearriveerde vrouw of recente weduwe aan zich te binden. Maar een hele fitte 'surplus man' heeft nóg een optie. Hij kan proberen een doorbraak te forceren door eieren of kleine jongen uit een nest te gooien. Dit in de hoop dat de vrouw-in-kwestie met hem een legsel wil starten en hij de eerste man 'buiten de deur' kan houden. Ervaren mannetjes die in goede conditie zijn en hun nest fel bewaken, verliezen hun legsel zelden. Hun partners zijn ook meer op hun qui-vive. De nesten van nieuwbakken (2e kalenderjaar) en oudere mannetjes in slechte conditie lopen grotere risico's. Infanticide is in de boerenzwaluwwereld dus niet abnormaal. Maar onder welke omstandigheden komt dit verschijnsel voor?

De Deense boerenzwaluwonderzoeker Møller (2004) zag in 25 jaar het aandeel infanticide als doodsoorzaak van nestjongen afnemen van meer dan 25% naar bijna nihil. Hij zocht de verklaring in de met een factor tien geslonken broedpopulatie in zijn onderzoeksgebied. Met andere woorden en omgekeerd geredeneerd: de kans op infanticide neemt toe naarmate de dichtheid aan broedparen hoger is. Op het niveau van één broedstal lijkt het in dit Betuwse geval ook op te gaan. Er hebben nog niet vaak uiteindelijk twaalf paren tegelijkertijd een broedpoging gedaan in deze paardenstal met een oppervlakte van nog geen 50 m².

Kortom ...

Boerenzwaluwen zijn allesbehalve 'lieverdjes'. Mannetjes hebben de beschikking over meerdere tactieken om hun genen door te geven: als trouwe partner of als partner die ook een oogje op de buurvrouwen houdt. 'Surplus mannetjes' hebben een buitenechtelijke paring en infanticide als opties. Kindermoord en boerenzwaluwen klinkt als een onverwachte combinatie, maar het kan gebeuren in broedstallen met een grote dichtheid aan paren. Dus zeker niet altijd en overal.

Wie-o-wie is de man van nest 17-03?

Een vlot stel ...

In 2018 werd een mannetje op het erf van de familie Stol als volwassen broedvogel geringd en ook van een witgele kleurering voorzien. Hij was toen ten minste twee jaar oud. Wanneer boerenzwaluwen ergens succesvol hebben gebroed, komen ze – bij leven en welzijn – in volgende jaren vrijwel altijd naar die stal of schuur terug. In 2020 was ♂ Wit-geel er vroeg bij: op 8 april zong hij vanaf de nesten 13-02 en 17-03. Deze nesten hangen een meter van elkaar. Een week later was hij nog alleen, maar twee weken later was de conclusie: 'mogelijke partner metalen ring BG86246, nest 13-02'. Laten we dit vrouwtje 'Meta' noemen. "Dat stel is vlot binnen", dachten we. Want calamiteiten daargelaten zijn boerenzwaluwen hun partner doorgaans een broedseizoen lang trouw.

... of toch niet?

Het eerste ei in nest 13-02 werd gelegd op 2 mei. Tijdens het volgende bezoek werd echter vrouwtje Blauw-groen op dit nest gefotografeerd. Had Meta nu afgedaan? Of was Blauw-groen de buurvrouw, die even langskwam? Twee weken later zat ♀ Blauw-groen te broeden op het nabijgelegen nest 17-04. Mannetje Wit-geel verdedigde dit nest fel tegen een indringer. Was hij van nest en vrouwtje gewisseld? Op 20 mei werd Meta gefotografeerd, broedend op nest 13-02. Het afleesoverzicht meldt 'mogelijk ongeringde partner'. Een mannetje kan pas met zekerheid aan een vrouwtje en een nest worden gekoppeld als de eieren zijn uitgekomen. Boerenzwaluwmannetjes broeden namelijk niet, maar dragen wel bij aan het voeren van de jongen. Meta's eerste legsel van 5 eieren in nest 13-02 ging echter verloren. Het mannetje van dit legsel bleef dus onbekend.

Herkansing

Meta liet er geen gras over groeien en nam het nabijgelegen nest 17-03 in bezit, op nog geen 2 meter afstand van nest 17-04 van ♀ Blauw-groen. Eind mei startte Meta haar vervolglegsel van vijf

- 17-6-2020: ♀ Blauw-groen voert haar jongen in nest 17-04.

- 17-6-2020: ♂ Wit-geel voert zijn jongen in nest 17-04.

eieren; elke dag één ei. Twee-en-een-halve week later kwamen haar jongen uit. De jongen van ♀ Blauw-groen waren op dat moment elf dagen oud en werden ook gevoerd door ♂ Wit-geel. Maar wie-o-wie was de man van nest 17-03?

Onverwachte wending

Op 13 juni hebben de nog ongeringde vogels in de stal tijdens een vangactie een kleurring gekregen. Enkele dagen later is geprobeerd om ook deze vogels aan partner en nest te koppelen. Dat gebeurt door het maken van foto's of door een filmcamera op statief beurtelings op nesten te richten en enige tijd de stal te verlaten. Op de eerste twee filmtakes van nest 17-03 was alleen Meta voerend te zien. Twintig minuten lang geen enkel beeld van een voerend mannetje. De volgende dag is het nest een half uur gefilmd. En welke man kwam tweemaal voerend in beeld? Tadaa.... ♂ Wit-geel. Ondanks het mannenoverschot in deze stal hield ♂ Wit-geel er in 2020 dus twee vrouwtjes op na. Een gevalletje polygamie. Dat hebben we sinds de start van ons kleurringonderzoek in 2018 niet eerder vastgesteld.

Wat melden 'de boeken'?

Turner (2006) haalt verschillende studies aan waarin polygamie bij boerenzwaluwen is vastgesteld. Het komt echter niet vaak en alleen onder specifieke omstandigheden voor. De twee nesten moeten binnen het territorium van één mannetje liggen. Zo'n mannetje kan twee vrouwtjes aan zich binden, of het tweede nest 'erbij' nemen wanneer het tweede mannetje verdwijnt. Ook kan hij de tweede man weggagen. Gezien de waarneming van een ongeringde man bij het (mislukte) eerste legsel van Meta en de felle gevechten medio mei, is de optie 'weggagen' niet uitgesloten. Meerdere studies beschrijven dat een polygame man de jongen in beide nesten van zijn territorium voert. Maar het kan ook gebeuren dat zo'n mannetje één van de twee nesten negeert. Het vrouwtje van dit nest zal proberen haar voerfrequentie op te schroeven om de pullen voldoende te eten te geven. Vooral onder slechte weersomstandigheden zal haar dat echter niet lukken. Polygamie lijkt geen optimale broedstrategie voor boerenzwaluwen. De vrouwtjes

moeten extra hard werken. De kans dat jongen van één of beide nesten door voedselgebrek in een slechte conditie uitvliegen of zelfs sterven is groter. Alleen als echt alles meezit, geeft een polygaam mannetje zijn genen door aan het dubbele aantal jongen. Ook hier is de conclusie: dit gedrag is geen regel, maar uitzondering.

Al met al volop aanleiding om weer uit te kijken naar het broedseizoen 2021. Welke vrouw(en) zal ♂ Wit-geel, bij leven en welzijn, weten te binden? Meta, Blauw-groen of een nieuwe 'vlam'?

Dankwoord

Alle erfbewoners en het personeel van de Culemborgse kinderboerderij, die al jaren zo ruimhartig medewerking verlenen, worden hartelijk bedankt. Dit geldt in het bijzonder voor Janske en Wim Stol. Bij het boerenzwaluwonderzoek krijgen we assistentie van o.a. Wim, Mark, Alexander en Femke. Het Vogeltrekstation verleende toestemming voor het kleurringonderzoek, waarin we samenwerken met ringers van VRS Menork (sinds 2018), VNV Noordwijk (sinds 2019) en VWG de Grutto (sinds 2019). Het onderzoek is mede mogelijk dankzij een bijdrage van het Huib Kluijverfonds (NOU) en een donatie voor kleurringen van VNV Noordwijk.

Bronvermelding

Altenburg J.F. & Boudewijn T.J. 2020. *Bosuil predeert lokale boerenzwaluwpopulatie: effecten op overleving, reproductie en partnerkeuze*. *Limosa* 93: 15-22
 Turner A. 2006. *The Barn Swallow*. T & A.D. Poyser, Londen.
 Møller A.P. 2004. *Rapid temporal change in frequency of infanticide in a passerine bird associated with change in population density and body condition*. *Behavioral Ecology* Vol. 15: 462-468. 🐦

Beproeving door insecten

door Lionne van Drunen

Wonend in een huis in nette nieuwbouwwijk vol tweeverdieners met kinderen, net als wij, onderging ik een beproeving. Het was mei 2018 toen ik me realiseerde dat het altijd groenblijvende heggetje bij mijn voordeur een buxus moest zijn. Dit realiseerde ik mij doordat ik zag dat deze vol zat met groene rupsen.

Het moesten wel de rupsen van de buxusmot zijn, die op dat moment volop in het nieuws waren. En nu?!

Mijn buurvrouw had ze ook ontdekt, want het hegje liep door naar haar voordeur. Zij had de oplossing besteld (nota bene bij mijn toenmalige werkgever). "Zal ik jouw heggetje ook even meenemen?", vroeg ze. "Doe maar, maar wel op moment dat ik het niet zie...," zei ik, twijfelend. En dat deed mijn hulpvaardige buurvrouw. Na een poosje keek ik in het hegje en zag ik dat er toch weer rupsen in zaten, maar tot mijn grote ontzetting zag ik dat ze helemaal vergroeid waren! Gif is dus echt niet ok ... Ik besloot ze één keer handmatig uit de heg te halen en als dat niet werkte de buxus te vervangen. Twee uur lang op m'n krukje ... plukte ik de rupsen eruit en deed ze in een emmer. Maar dan? Ik besloot, met pijn in m'n hart, er kokend water overheen te gooien en ze buiten neer te leggen zodat ze door vogels opgegeten konden worden (daarbij me van geen kwaad bewust dat dit misschien niet echt goed zou zijn voor de vogels). De buxus werd weer enigszins groen en bij terugkeer van het rupsenvolkje zou ik in ieder geval geen gif gebruiken.

"Dat mens is echt knettergek."

In juli zag ik net buiten de tuin van diezelfde burens roze bergjes liggen. Toen ik me realiseerde dat het mierengif was begon er iets te koken van binnen. Maar ik was al laat dus ik stapte op mijn fiets naar mijn werk. Daar installeerde ik mijzelf op vier hoog in het kantoor. Maar alsof de duvel ermee speelde liepen er opeens vier mieren op mijn bureau! Hoe kon dat nou? Nog woest op m'n burens kon ik deze beestjes niet dood maken natuurlijk. Dus ik pakte ze op en liet ze via het raam naar buiten. Toen aan het werk, hè, hè. Maar daar ontdekte ik weer een mier op mijn werkplek en nog één en daarna nog meer! Steeds weer bracht ik ze naar buiten. Mijn collega's waren er nu zeker van: "Dat mens is echt knettergek." Ik hoorde het ze denken. Uiteindelijk vond ik de oorzaak in het voorvakje van mijn tas: een chocolaatje waar zo'n honderd mieren op zaten. Onbewust had ik 'het mierenprobleem' meegedragen.

Die avond kwam ik thuis en ging ik via de achterdeur naar binnen. Opeens bleef ik stilstaan. Wat was dat? Een zwarte baan liep van de gang naar de woonkamer en maakte daar een bocht naar de keuken. Duizenden mieren! Wow, dit was vast ook het geval bij de burens geweest, waarna ze in blinde paniek tot zelfs buiten hun tuin gif zijn gaan strooien. Wat nu? Er moeten toch andere manieren zijn dan dood en verderf strooien. Na even googlen had ik een hele

lijst met grootmoeders tips en kon ik aan de slag. Ik begon met de spaarpot legen en alle koperen centjes langs het mierenpad te leggen, hier zag ik ze direct op reageren. Verder legde ik nootmuskaat langs de route en zette ik mijn bieslook en muntplantje in de gang bij de plek waar ze uit de grond kwamen. En warempel al binnen een paar uur was er nog maar een kleine fractie van die mieren aanwezig! Nu was het schoonmaken en schoonhouden van de keuken weer mogelijk zonder direct een massamoord te plegen. De munten en nootmuskaat liet ik nog even liggen. Er liepen echt nog wel wat mieren maar dat omarmden we, met de gedachten dat ze niet vies zijn maar juist onze troep opruimen. Gif hadden we in ieder geval niet nodig!

Enorme jeuk

Ik dacht dat ik nu wel genoeg op de proef was gesteld, maar nee. Diezelfde zomer kreeg ik enorme jeuk op mijn hoofd. Misschien voel je het al aankomen. Meerdere malen liet ik verschillende mensen mijn haar controleren op hoofdluis. Maar in mijn enorme bos met krullen zijn die niet makkelijk te vinden. Niemand vond ze. Toen na een paar dagen de jeuk er nog steeds was bekeek ik de iets overzichtelijkere bolletjes van mijn zoontjes. En ja hoor, daar zag ik er een zitten! Jakkas (ik krijg weer jeuk als ik eraan denk). Dus moest ik maar snel van die shampoo kopen zoals mijn moeder ook deed toen ik het als kind had. Maar wacht eens, dat is ook een pesticide! En ik had juist besloten geen gif meer te gebruiken, dus dan alleen op de ouderwetse manier met een luizenkam? Dat leek me onmogelijk met mijn haar. Ik besloot me te verdiepen in de werking van antiluzenshampoo. Ik las toen over de gevolgen van deze pesticide. De hoofdluisen blijken zich steeds aan te passen waardoor ze resistent worden tegen de pesticide uit de shampoo, op lange termijn werk je hiermee dus een plaag in de hand. Ook zijn de langetermijneffecten van de shampoo voor de mens nog niet duidelijk. Nou ik was om, kammen maar! Elke dag hing ik boven met bad met mijn natte haren met crèmespoeling erin en kamde ik het zorgvuldig door met de luizenkam. Zo ook bij mijn zoontjes. Na een week waren we er vanaf. Weer een plaag overwonnen zonder gif!

Carrière omgegooid

"What's next?", dacht ik hierna. Ik stond op scherp. Heel scherp. Hierdoor realiseerde ik me dat het spul dat we normaal maandelijks bij onze kat in haar nek smerden tegen vlooien ook een pesticide is. Ik besloot dat niet meer te doen. In gedachten bereidde ik me al voor op een vlooienplaag in huis. Maar die bleef uit... Had ik genoeg beproevingen doorstaan?

Ik durf nu volmondig "JA" te zeggen. Ik besloot mijn carrière om te gooien volgde een jaar een ecologiecursus en in de avond een insectencursus. Ik zoog de informatie op als een spons, wie had dat gedacht op mijn 38ste!

Ik bouwde een flink netwerk om me heen met mensen die zich inzetten voor de natuur (en tegen gif). Ik verhuisde uit de nieuwbouwwijk naar een oud huisje met een grote tuin in een klein dorpje. En ik ruilde mijn goedbetaalde en commerciële baan in om te werken bij een ecologisch adviesbureau. Hier zet ik mij onder meer in voor het creëren van een natuurlijke balans waarin ruim baan is voor de insecten en niet voor gif! 🐛

*Het oude huis, de buxusmot en groot de nieuwe tuin!
Linksboven Lionne van Drunen.*

OOOOOH ... Daar glibbert iets

door Margriet Hunfeld, foto's Martin Smit

Freek Vonk zal er waarschijnlijk zijn bed niet voor uitkomen, maar wij wel hoor! Want op het land achter onze wei is iets opmerkelijks gebeurd. Begin september is daar onverwachts een ringslang gesignaleerd en dat is behoorlijk spectaculair, omdat dit de eerste bekende vondst in Culemborg is sinds tijden. De laatste bekende waarneming werd in de jaren '80 gedaan door NVWC-lid Berry Lucas. Dat er hier nu na 45 jaar opnieuw een slang is gesignaleerd, is dan ook verbazend, want er komen - afgezien van ontsnapte schildpadden - geen reptielen voor in de West-Betuwe, ook geen hagedissen.

De ringslang laat zich sowieso steeds minder zien in de buitengebieden. Heel jammer als je bedenkt dat de soort een zeldzaam inheems reptiel is van ruim 1 meter en daarmee de grootste slang van Nederland. Bovendien is hij of zij niet giftig en hij bijt ook niet; boswachters noemen ze zelfs 'rustige, makke dieren, waar niemand bang voor hoeft te zijn'. Zelfs als je ze oppakt, verdedigen ze zich niet, maar houden zich schijndood of beginnen te sissen. En in het ergste geval schrikken ze hun aanvallers af met een vieze stank.

Dat de ringslang nu minder wordt waargenomen in de buitengebieden heeft alles te maken met het verdwijnen van open mestvaalten, verdroging en versnippering van leefgebieden en de intensivering van landbouw. Maar ook de netheidsmanie in het opgeruimde Holland zorgt voor steeds minder broedplekken. Komt bij dat ringslangen zich de afgelopen hete zomers minder lieten zien, omdat ze niet meer hoeven te zonnen om op temperatuur te blijven, nu die

temperatuur in een broeihoop kan oplopen tot wel 50 graden.

In de grote steden is daarentegen een toename van de ringslang geconstateerd dankzij de kunstmatige broeihopen die door vrijwilligers zijn aangelegd. Zodat in Amsterdam in het afgelopen seizoen ruim 7.000 eieren zijn geteld en 2.000 ringslangen waargenomen. In onze provincie Gelderland echter is in de zomermaanden geen enkele ringslang gemeld; in de provincie Utrecht is in september slechts één ringslang in Zeist waargenomen en één in Bunnik. (Waarneming.nl, ringslang, *Natrix helvetica* 2020).

De situatie van de ringslang is dan ook onzeker, niemand die nog weet hoe het met ze gaat sinds hun dramatische afname met 37%. Inmiddels staat hij op de Rode Lijst als 'kwetsbaar' en is de slang een nationaal beschermde diersoort geworden.

Maar laat ik niet op de zaken vooruitlopen en bij het begin beginnen. Want ook het begin is al een natuurverhaal apart.

Puur Natuur

Onze voormalige paardenwei, die inmiddels tot bloemrijk grasland is omgeturnd, grenst aan een groot stuk land van onze achterbuurman. Dat is niet zomaar wat land, maar een mooi verwilderde plek van bijna anderhalve hectare waar de natuur al 40 jaar haar gang mag gaan. Wat inmiddels voor een prachtig natuurlijk evenwicht heeft gezorgd. Onze 73-jarige achterbuurman is dan ook met afstand het groenste natuurmens dat ik ken.

Hoewel hij vrijwel dagelijks op zijn land te vinden is om aangeleverd snoeihout te stapelen, zijn moestuin na te lopen of de diverse hout- en composthopen te verrijken, laat hij verder alles zoveel mogelijk met rust. Zijn land is dan ook precies het tegenovergestelde van de verdroogde en verarmde groenwoestijnen die we tegenwoordig overal om ons heen zien. En lijkt al helemaal in niets op de aangeharkte tuinen waarin iedere mier dood moet, elke spontane begroeiing als onkruid kapot wordt gespoten en elk blaadje met veel kabaal wordt weggebladblazerd.

Maar op het land van onze achterbuurman groeit en bloeit alles in zijn of haar eigen tempo en mag het er volop zijn. Zodat er langzaam maar natuur in z'n meest pure vorm is ontstaan, een beeld dat we nauwelijks meer kennen en waarmee hij veertig jaar geleden zijn tijd al ver vooruit was.

In zijn graswei, die tweemaal per jaar wordt gemaaid, zorgt verschralling voor een rijk boeket aan inheemse weidebloemen. Tal van broed- en trekvogels foerageren er, evenals roofvogels die hun nesten in de metershoge hazelaars, meidoorns en kastanjes bouwen.

En in het voorbijgaan de ratten onder controle helpen houden, samen met rondsluipende katten en soms een bunzing. Ook krepelhout, brandnetels, fruitbomen en bramenstruiken versterken de biodiversiteit en drie zelf gegraven vijvers zorgen voor het nodige water, evenals de sloot.

En precies daar lagen begin september even verderop de zes composthopen van organische mest en snoeiafval, waar onze achterbuurman zijn opmerkelijke ontdekking deed.

Volledig verrast

Want toen hij die septembermiddag met een riek een van die hopen aan het afgraven was om compost te oogsten, hield hij er pardoes mee op. Oooohw, daar glibberde iets. Volledig verrast stond hij erbij en keek ernaar, te verbluft om snel zijn telefoon te pakken voor een foto. Want wat hij daar zag, herkende hij onmiddellijk als een ringslang, met zijn grote pupillen en gele vlekken op de kop.

Nog steeds kan hij er nauwelijks over uit, hoewel het achteraf natuurlijk niet zo heel vreemd is dat hij die ringslang daar op zijn land aantrof. Juist zijn composthopen zijn een ideale plek voor deze enige eierleggende slang in Nederland, die nog maar weinig geschikte broedplekken heeft. Zodat de vrouwtjes steeds meer moeite hebben om in juni en juli hun eitjes af te zetten, gemiddeld zo'n 20 tot 40 per legsel. Wanneer er in de buurt dan ook nog water is met kikkers, padden en salamanders als voedselbron, zitten ze goed.

Blijft wel de vraag hoe de ringslang het land van onze achterbuurman heeft weten te vinden. Het zou zomaar kunnen, vermoedt hij, dat de slang per ongeluk is meegelift met een berg rietafval uit de uiterwaarden. Waarna de slang het grote geluk had om naast zijn composthopen te zijn beland. Desondanks heeft zijn onverwachte gast zich sindsdien niet meer laten zien. Vermoedelijk is die in één van zijn vijf andere composthopen gekropen, veronderstelt hij. Ook heeft hij geen eieren gezien, omdat hij er gewoon niet op bedacht was. Eitjes van ringslangen vallen niet snel op, ze zijn klein en kleurloos en hebben de structuur en kleur van champignons. Daarom zullen ook mogelijke juvenielen hem zijn ontgaan, want die lijken meer op wormen dan op jonge slangen.

Maar wie weet, misschien hebben de slang en eventuele juvenielen het gered en komen ze volgend jaar na een winterslaap allemaal weer tevoorschijn. Want een ringslang zal een eenmaal gevonden broeihoop heel lang blijven bezoeken, vooral als er voor hem of haar ook nog een ideale leefomgeving is. Alleen al daarom is zo'n spontane waarneming in een vrijwel ongestoord natuurgebied hoopgevend!

Linkerpagina, riethoop uit de uiterwaarden, waarin de ringslang mogelijk is meegelift; en zelfgegraven vijver met kikkers, padden en salamanders als voedselbron voor ringslangen. Grote foto: composthoop van verzameld tuin- en snoeiafval als broedplek voor de ringslang.

Een broeihoop aanleggen, hoe doe je dat?

Dit zijn de tips van onze achterbuurman:

Bouw de hoop op een rustige, beschutte en schaduwrijke plek. Gebruik organisch materiaal uit de directe omgeving, zoals bladeren, takken, slootafval, riet en mest. Knip of verhaksel met de heggenschaar het materiaal in kleinere stukken. Markeer een plek van 2 bij 3 meter met stokken. Leg als ondergrond een stapel takken neer, géén tegels of stenen, zodat een ringslang er makkelijk in kan. Bouw een hoop van het materiaal, voeg dierlijke mest toe, kalkkorrels, bloedbeendermeel en gemalen hoornspaanders. Zorg voor voldoende twijgen voor de luchtvochtigheid, dus zuurstof. Bevochtig alles flink om schimmelvorming tegen te gaan. Meng daarvoor kleigrond met water in een ton. Begiet de hoop ermee, zodat het kleiwater door alle lagen heen sijpelt om voedingsstoffen te binden.

Hou een maximale hoophoogte aan van 1 meter en dek de hoop af met riet of hooi, zodat het vocht kan zakken. Leg er als extra 'huid' een (plastic) zeildoek overheen om teveel verdamping dus uitdroging te voorkomen. Tijdens hete zomers het plastic met hooi afdekken om te koelen, zodat het niet scheurt en er geen microplastics in de hoop komen.

Na acht weken is in de zomermaanden een stabiel humuscomplex ontstaan ('s winters duurt het langer), dat permanente compost oplevert. Evenals een volmaakte broedplek voor de ringslang. 🐍

Het snoei- en tuinafval wordt geprepareerd voor de compost- en broeihoop.

Foto ringslang Paul van Veen.

Foto ringslang op p. 3 Jan Dirk Buizer.

Groentje ontgroent

door Nelly Hofman
foto's Paul van Veen

Cetti's zanger (boven)
en rotganzen

Een zeehond met een rugvin

Vogelzaterdag met zuslief gaf de kalender aan. Waar zullen we eens naartoe gaan? Rundum Hause? Bos, uiterwaarden? Zussie stelde Soesterberg voor. Ik vind alles prima, als we maar gaan vogelen. Dat 'alles prima' was een iets te ruim begrip, want zussie bleek nog iets hoog op haar lijstje te hebben staan: de Maasvlakte. Uuh, oké, ook best.

Met veel dank aan een van de Kuilenburgse vogelaars die mij appte met de waarschuwing me vooral in te stellen op industrieel gebied. Klinkt logisch als je naar de Maasvlakte gaat, maar toch ... Ik had er nog niet heel erg bij stilge staan. Dankzij zijn berichtje was ik geestelijk voorbereid. En dat was maar goed ook! Als je aan komt rijden, zie je alleen maar pijpen, grote stalen hallen en asfalt aan weerszijden van de snelweg. Gaan we hier echt vogels zien?

Zeehond

Geparkeerd bij de Gezamenlijke brandweer en snel de dijk over gehold. Gezeten op de rotsen met een heerlijk kopje thee erbij startte ons dagje vogels kijken met een zeehond. Ook gaaf!! Zuslief deed haar uiterste best om hem met haar telefoon, via de verrekijker, op beeld vast te leggen.

"Wat gek", hoor ik ineens naast me, "het lijkt wel of hij een vin heeft."

Ze heeft het nog niet gezegd of we weten allebei dat ze de zeehond uit beeld verloren is. Bruinvissen, echt su-per gaaf!

Grote jager

Verder zaten er voornamelijk meeuwen. Met het boekje erbij studeerden we op de soorten. Toen kwam er een uil over het water aangevlogen. Althans, volgens zuslief dan. Toegegeven, hij had bruine brede vleugels en een krachtige slag. Maar een uil vanaf zee klonk mij te vreemd in de oren om er niet een beetje om te gniffelen. Maar wat was het dan wel? Zuslief sloeg het boekje er op na en streepte wat soorten af. Tot ik vroeg of ze eens bij de grote jager wilde kijken. Helemaal zeker waren we niet en de vogel was gevlogen, maar het is een stuk aannemelijker dan een uil. Enige tijd later zagen we overigens op waarneming.nl dat iemand anders een grote jager had geregistreerd. We kunnen er dus wel vanuit gaan dat dat hem was.

Ik zag in mijn kijker twee vogels die groot genoeg waren om te kunnen zien, maar te ver om te determineren. Omhoog met die luie billen en de benen gebruiken. Het bleken twee leuke kleine ganzen, twee rotganzen, en zuslief kon een lifer aan haar lijst toevoegen.

De struiken in

We gingen de dijk weer op. Dat contrast is zo extreem. Op het ene moment zit je vol aan zee en zie je, los van vrachtschepen, alleen maar natuur om je heen, het volgende ogenblik sta je oog in oog met alles wat de natuur niet ten goede komt, industrie (en de mens).

Een stukje verder hebben we de auto weer neergezet. Hier was het meer een duingebied en dat ervaar je toch weer anders. Bij het uitstappen hoorde zuslief haar allereerste cetti (het is wel duidelijk dat ze niet in NVWC-gebied woont) en sprong ze bijna van enthousiasme de struiken in. Heerlijk om te zien!

Verder was daar weinig ander gevogelte te zien dan thuis. Vanuit een kijkhut zagen we steltjes, maar welke?! Daarvoor liepen ze te ver weg.

En hier liepen we in de duinen tegen de wind beschut tussen de struiken en zagen we geen industrie. Nee, dit keer liepen we recht onder windmolens langs. Ik vind de molens indrukwekkend, ze zijn nuttig en zeker niet lelijker dan menig 'horizonvervuilend' gebouw. Maar ... ik werd helemaal hyperdepieper in mijn hoofd van het gesuis van de wieken.

Nee, de Maasvlakte is niet mijn favoriete vogelgebied. Maar we hebben een heel gezellige dag gehad en heerlijk bijgekletst. Dat is ook wat waard! 🦆

Duidelijke taal

door Ellen Geleedst, foto's Paul van Veen

De laatste tijd sta ik nogal eens bij de pont van Culemborg te wachten. Niet dat ik naar de overkant ga, maar ik sta er wel een aantal ochtenden per week. Mijn zoon fietst namelijk dagelijks naar de middelbare school in Houten en moet dus wel naar de overkant. En hij vindt het erg gezellig als ik tot aan de pont meefiets.

Daarna kan ik naar mijn eigen werk, of weer terug naar huis als ik vrij ben. Is dat niet overdreven, met een dertienjarige meefietsen? Ach, de tijd vliegt met een kind. Ik kan met heimwee terugdenken aan de rondjes op de loopfiets en dan takken verzamelen in de Plantage, om maar iets te noemen. Nu kom ik ook weer veel met zoonlief in het park, maar dan om Pokémon-Go te spelen. Laten we dus vooral van elke leeftijd genieten en zolang hij het gezellig vindt, fiets ik vrolijk mee.

Kamikaze-koeten

Als ik dan bij de pont sta in de vroege ochtend, valt het me steeds weer op dat de meerkoeten die in de Lek rondzwemmen een sterke voorkeur hebben voor het zoeken naar voedsel in het water dicht bij de veerstoep. Zo'n heel clubje meerkoeten hangt daar rond, verdwijnt onder water en komt weer boven terwijl de metalen open afrijplaat van de pont steeds dichterbij komt. Als (over)bezorgde toeschouwer denk je dan: ga opzij, doorzwemmen, want de pont komt eraan! Maar als onbezorgde meerkoet duik je rustig nog een keertje onder voor een heerlijke hap waterplanten... en nog een keer! Echt pas op het allerlaatst wordt even vlug opzij gezwommen en kan ik met een zucht van verlichting vaststellen dat een ogenblik later naast de pont evenveel meerkoeten dobberen als er net nog bij de veerstoep bezig waren. Ook deze keer weer geen slachtoffers onder de meerkoeten, maar de naam Kamikaze-koet is toch wel op zijn plaats. Let maar eens op deze 'don't-try-this-at-home-gewoonte' van deze zwemmers.

Zouden de waterplanten nu anders smaken als er telkens zo'n pont overheen vaart? Of is het vooral makkelijker voedsel zoeken op de betonnen veerstoep onder water dan op de natuurlijke bodem van de Lek? Dat laatste klinkt waarschijnlijk, maar zeker weten doe ik het natuurlijk niet.

Schattige en minder schattige vogels

Ik denk dat het vrijwel iedereen die in natuur geïnteresseerd is wel lukt om een meerkoet te herkennen. Als kind haalde ik waterhoentjes en meerkoeten nog wel eens door elkaar, maar als je ook maar iets beter kijkt, zie je dat er enorme verschillen zijn. Nog afgezien van de snavelkleur is een waterhoentje gewoon een stuk schuwer en vooral veel kleiner. Een meerkoet is een fors beest en mag graag gezien worden. Een meerkoet mag ook graag een beetje de baas spelen in de sloot of op de plas waar hij rondhangt. Met die forse witte bles valt hij ook nog eens extra op. Ook zijn geluid is luid en duidelijk. Kortom: een meerkoet is gewoon allesbehalve subtiel. Meerkoeten kunnen dan ook niet rekenen op een speciale affectie bij mij. Eigenlijk vreemd dat ik – net als veel mensen overigens – een lichte voorkeur heb voor schattige vogels. Geef het maar toe, een meerkoet is toch veel minder schattig dan bijvoorbeeld een staartmees?

Daar is wel een kanttekening bij te plaatsen: kijk eens naar de kleine meerkoetjes. Van die pullen met rode pluizige veertjes op hun kopje. Die zijn dan meteen ook über-schattig. Die vallen minstens in de categorie staartmees! Mijn zoon weet van mijn sympathieën en

antipathieën en zegt dan ook nogal eens, als we samen fietsen: "Ik zag net trouwen kleine meerkoetjes." En als ik dan vraag waarom hij ze niet aangewezen heeft, dan zegt hij: "Dan ga je weer de hele tijd zeggen dat ze zo schattig zijn." Tja, hij kent zijn moeder dus wel zo'n beetje ...

Luid en duidelijk

Zoals gezegd, de volwassen meerkoet heeft een weinig subtiel geluid. Een hard tsjek, kwèt ... Lastig hoor, geluiden omschrijven. Ik kan nooit zoveel met de omschrijving van een geluid in een vogelgid. En als ik zelf probeer een geluid te omschrijven, kom ik ook steevast tot de conclusie dat het alfabet te weinig letters heeft voor alle klanken. Maar met de moderne communicatiemiddelen is een geluidje opzoeken een peulenschil. Als je gewoon naar buiten gaat trouwens ook, waar het de meerkoet betreft. Hij zit overal en is luid en duidelijk!

In de boeken staat dan ook dat de meerkoet zijn naam te danken heeft aan klanknabootsing. Feitelijk roept de meerkoet dus 'koet'. Nu heb ik best een hoop fantasie, maar dat kan ik er toch met de beste wil van de wereld niet in herkennen. Enfin, ik zei het al, geluiden omschrijven is lastig. Ik vind het wel aannemelijk dat de meerkoet naar zijn geluid genoemd wordt. Vaak hoor je hem nog eerder dan je hem ziet. En het 'meer' slaat vooral op de plaatsen waar je hem kunt vinden. Tot zo'n vijftig jaar geleden was de meerkoet ook nog wat meer een vogel van de grote wateren. In de loop der jaren is het steeds meer een beestje geworden dat overal waar water is voorkomt. En dat is in Nederland dus vrijwel overal.

Zijn wetenschappelijke naam heeft echter niets met zijn roep te maken. Die luidt namelijk: *Fulica atra*. De oorsprong van de term 'Fulica' is volgens mijn naslagwerken niet te achterhalen. Maar 'atra' betekent zoiets als 'glansloos zwart'. Dat is wel van toepassing op de meerkoet. Zijn verenkleed glimt niet en is zuiver zwart; roetveeg is hier echt niet van toepassing.

Koeterwaals

Het door mij veel geraadpleegde boek 'De Nederlandse vogelnamen en hun betekenis' van Henk Blok en Herman Terstege meldt ook nog dat er een verband is met 'koeteren', wat zoveel betekent als onduidelijk praten. We kennen tenslotte ook de term 'koeterwaals', voor onbegrijpelijke taal. Oorspronkelijk hoort dat vooral bij het geluid van de kalkoen, maar men brengt het ook in verband met de meerkoet.

Soms is het leuk om nog een stapje verder te gaan in de etymologie. Waar komt toch het woord koeterwaals vandaan? Dat blijkt uit het Duits afkomstig, al heet het daar dan 'Kauderwelsch'. Dat was oorspronkelijk een lastig verstaanbaar Retro-Romaans dialect uit een klein gebied (Kauer) in Tirol. Welsch is net als bij ons 'Waals' en kan slaan op elke Romaanse taal. 'Kaudern' werd in het Duits ook een begrip voor onbegrijpelijk praten. En zo is dat vast ook bij ons terecht gekomen.

Nu werk ik al heel wat jaren met kinderen die spraakproblemen hebben. Het is te trainen, het verstaan van mensen die onduidelijk

praten, kan ik wel zeggen. Moeders hebben sowieso een speciale gave als het gaat om het verstaan van hun kinderen. Heel soms hebben we op mijn school ook kinderen die werkelijk niet te verstaan zijn. Geen probleem, er is een hele trukendoos om er samen uit te komen en bovendien kunnen deze kinderen er niets aan doen. Meer moeite heb ik met mensen die onbegrijpelijk praten omdat ze de taal veel te ingewikkeld maken. Ambtelijke taal, politieke taal,

verhullende taal. Dat soort vaagheid in geschrifte vind ik veel kwalijker. Het is juist de kunst om dat wat je weet of zegt begrijpelijk te maken voor anderen. Ook als je heel slim bent (of meent te zijn). Neem een voorbeeld aan de meerkoet. Die spreekt duidelijke taal en bepaald geen koeterwaals. Hij roept gewoon heel hard 'tjak' of zo iets en dan weten alle eenden en waterhoentjes weer waar het op staat. Dat ze weg moeten wezen. En snel ook! 🐾

Schokkende vissen

door Maartje van der Ploeg

Tegen alle weersverwachtingen in was het tijdens het elektrisch vissen een stralende middag. September is altijd een drukke maand, kinderen moeten veel: feestjes, wedstrijden misschien nog een verlate vakantie. Hierdoor was de opkomst niet groot dit keer. Theo en Ewoud konden nu al hun aandacht schenken aan Sanne en Dean. Ze stonden met hun neus bovenop het elektrisch vissen en waren een en al oor.

Theo gaf uitleg over de werking van het apparaat en daarna konden we gaan vissen. Er waren ook zoekkaarten waarmee de vissen op naam konden worden gebracht. We vingen vissen van allerlei pluimage, van groot tot klein. Bij de eerste schep in het water hadden we direct al een flinke snoek te pakken. Verder hadden we nog de familie voorn: ruisvoorn, bittervoorn, blankvoorn. Een zeelt, marm grondel, baars, driedoornig en tiendoornig stekelbaarsje behoorde ook nog tot de vangsten. Beide kinderen hebben verschillende vissen vastgehouden of aangeraakt, erg stoer!

Jullie willen vast weten hoe het elektrisch vissen werkt. Op een klein bootje staat een aggregaat dat stroom opwekt. Uit dit aggregaat steekt een rattenstaart (geen echte staart, maar het lijkt er een beetje op) die in het water hangt. Aan de andere kant van het aggregaat zit een net aan een snoer. Wanneer het net in het water wordt gestoken ontstaat een stroomkring en worden de vissen gedwongen naar het schepnet toe te zwemmen. Hier raken ze verdoofd en kun je de vissen met het net makkelijk opscheppen. De vissen komen al snel weer bij en kunnen goed worden bekeken en op naam worden gebracht. Uiteindelijk worden de vissen in hetzelfde water weer vrij gelaten, waar ze bijna altijd meteen weer wegzwemmen.

Foto's van boven naar onder en van links naar rechts
Binnenkant bek van een snoek met vlijmscherpe tanden
(foto Maartje)

Ewoud trekt bootje door de sloot, schept vissen op (foto Maartje)

Theo legt uit hoe er gevist wordt (foto Winny Verdouw)

Snoek (foto Winny Verdouw)

Vissen determineren met behulp van zoekkaarten (foto Maartje) 🐟

Smeren in de Plantage

door Winny Verdouw, foto's Maartje van der Ploeg

Reuze spannend om in het donker door de Plantage te banjeren. Kars liep voorop met een grote pot smeer. Volgens hem een heerlijk geurend spulletje met veel zoetheit en een flinke scheut alcohol. Twintig bomen werden voorzien van een flinke klodder smeer. Dat betekende dat iedereen twee keer een boom kon insmeren. En nu maar hopen dat er nachtvlinders zijn die zich door de heerlijke geur aangetrokken voelen. In die tussentijd kregen de kinderen een prachtige plaat met allerlei nachtvlinders erop afgebeeld.

Kars had van tevoren door de hele Plantage plaatjes van nachtvlinders opgehangen. De grote speurtocht kon beginnen. Het was ondertussen aardedonker geworden. Er waren kinderen met van die handige hoofdlampjes op. Ik denk dat ik er zo eentje voor Sinterklaas vraag. En na een half uurtje kwamen de eerste kinderen alweer aangelopen met de goede oplossingen. Dat was erg spannend geweest. Zouden er straks ook echt zulke mooie vlinders te zien zijn? Vol verwachting bekeken we de ingesmeerde bomen weer. En ja er zat van alles op. Pissebedden en hooiwagens. Een schattig sprinkhaantje de zuidelijke boomsprinkhaan genaamd en kleine slakjes. Helemaal geen nachtvlinder?? Jawel de bosbesuil, fantastisch. Goed gedaan!! 🐛

Mariënwaerdt Driftsteeg, *een bijzondere plek*

door Paul van Veen

Herken je dat, dat je je op sommige plekken echt thuis voelt? Ik hoop voor je dat dat voor je woning geldt. Dat geldt voor mij in ieder geval wel. Maar daarnaast heb ik plekken in het veld waar ik me thuis voel. Lang gold dat voor de telpost Redichemse waard. Maar sinds er in het najaar vee loopt met daartussen een stier voelt het opeens minder vertrouwd.

Al meer dan 10 jaar voel ik me ook meer dan thuis in de omgeving van de Mariënwaerdt Driftsteeg. Dit is een onverhard pad tussen de Zeedijk en de Mariënwaerdt Dwarsteeg. Het landschap is een afwisseling van weilanden, grienden, kapvlakten en populierenbossen. Vooral deze afwisseling maakt het voor mij een prettige plek. Daarbij komt dat het er ook erg rustig is. Aan de hand van enkele bijzondere vogelsoorten zal ik het gebied duiden. Langs de Driftsteeg is in het voorjaar en de zomer ook een grote populatie landkaartjes te vinden. Eerder heeft Kars hier aandacht aan geschonken.

Bijzondere vogelsoorten

In de Hak-al 2019-3 heb ik al verslag gedaan van de dwergarend die ik op deze plek heb waargenomen. Maar de plek heeft al langer een grote aantrekkingskracht op bijzondere soorten. In 2006 heeft in de blauwereigerkolonie een raaf gebroed. Dit was de eerste en vooralsnog enige keer in het bestaan van de NVWC dat deze soort in het werkgebied heeft gebroed. Drie jongen zijn op het nest waargenomen. Of deze ook zijn uitgevlogen, is niet bekend.

In de jaren daarna is twee keer een mannetje grauwe klauwier waargenomen. Beide keren in het voorjaar (2016 en 2018) en beide keren slechts minder dan een dag waarneembaar. De grauwe klauwier is in Nederland ondertussen geen zeldzame verschijning meer. De soort broedt in structuurrijke heide- en veengebieden en in kleinschalig agrarisch landschap. De verspreiding kent zwaartepunten in Drenthe, delen van de Veluwe en Zuid-Limburg. Beide keren werd de vogel gezien op een kapvlakte waar allerlei doornige struwelen tot ontwikkeling zijn gekomen, een potentieel broedhabitat. Beide keren was er de hoop dat de vogel zich zou vestigen, maar helaas. Naast deze twee waarnemingen is de soort nog in mei 1977 (Baarsemwaard), mei 2006 (Regulieren) en september 2019 (Everdingerwaard) gezien.

De Driftsteeg, maar ook de Woerdsteeg, worden omzoomd door een mooie begroeiing van meidoorn, veldesdoorn, zomereik en wilgen en beide stegen liepen langs een populierenbos. In de winter 2019/2020 zijn deze populierenbossen gerooid/geoogst. Dit leidde enerzijds tot mooie kapvlakten voor de boompieper maar anderzijds veranderde het landschap danig. Onduidelijk is het nog welke invloed dit heeft op de wintervogels als vuurgoudhaan en waterpieper. Met name de vuurgoudhaan kun je in de winter geregeld treffen in het struweel langs de Woerdsteeg. Wat de kap voor gevolgen heeft voor de kleine bonte specht moet de toekomst uitwijzen. Deze specht komt vooral in dit gebied voor.

Roofvogels

Zoals hierboven gememoreerd, heb ik vorig jaar een dwergarend gezien in dit gebied. Dit was een vervolgwaarneming van de eerste in het werkgebied van de NVWC. Een dag later werden door andere vogelaars verschillende wespddieven gezien. De wespddief is niet als broedvogel bekend binnen het werkgebied. Deze waarnemingen leidden bij mij tot de vragen: wat doen ze hier en zijn het steeds dezelfde vogels? Om die vragen te beantwoorden, heb ik in 2019 en 2020 meerdere keren waarnemingen verricht. Voor nu is de

belangrijkste conclusie dat in de periode juni tot medio augustus verschillende exemplaren te zien zijn in het gebied. Maar vooralsnog heb ik geen keiharde bewijzen kunnen verzamelen die wijzen op een broedgeval. Later hoop ik uitbreider op de resultaten in te gaan. Mogelijk pas na meerdere seizoenen data verzamelen.

Op 20 juni 2020 ging ik het gebied in om te kijken of de wespddieven alweer terug waren. Twee uur lang ben ik in het gebied geweest en behalve een overvliegende purperreiger had ik slechts twee buizerds en één andere roofvogel gezien. De andere roofvogel vloog van me af en voor de zekerheid heb ik een paar foto's genomen. Ondertussen trokken de twee buizerds die tegelijkertijd in beeld waren mijn aandacht weer. Een paar dagen later bekeek ik de foto's eens goed. En tot mijn grote verbazing bleek dat ik weer een dwergarend had gezien. De tweede in het gebied en bijna exact 1 jaar na mijn eerste op 29 juni 2019. Ook deze waarneming heb ik ingediend bij de Commissie dwaalgasten Nederlandse avifauna (CDNA). Op dit moment (medio oktober) is deze waarneming nog niet aanvaard in tegenstelling tot de eerste (<https://www.dutchavifauna.nl/record/68073>).

Een andere zeldzame roofvogelsoort die op deze plek is waargenomen, is een 2de jaars mannetje steppekiekendief. Deze vogel vloog in mei 2016 langs ten tijde van de grauwe klauwier.

Kleinste jager

Maar de koek van bijzondere soorten is nog niet op. Tot mijn zomer-vakantie (eind juli – begin augustus) heb ik verschillende keren gepost en wespddieven waargenomen. Maar vanaf 9 augustus heb ik geen wespddieven gezien, behalve twee doortrekkende exemplaren op 21 augustus. Dus ook tijdens mijn telling op 11 augustus waren de wespddieven afwezig. Echter toen kwam er alweer een nieuwe soort voor het werkgebied voorbij: een juveniele kleinste jager dit keer, een echte zeevogel dus. Deze soort kan als juveniel vooral verward worden met een juveniele kleine jager. Maar is te herkennen door de algehele 'koud grijsbruine tint', de gebandeerde onderstaartdekveren, de 'druppelvorm' van het lichaam (stevige borst en zeer slanke buik) en bovenal de stompe vorm/punt van de middelste staartpenen. De snavel is kort en voor ongeveer de helft zwart, dit in tegenstelling tot de kleine jager waarvan alleen de punt donker is.

De kleinste jager broedt rondom de noordpool in subarctische gebieden en overwintert in tropische oceanen. De broedpopulatie wordt in 2015 voor Europa geschat op 19.800 – 53.000 broedpaar (<http://datazone.birdlife.org/>). De soort broedt niet in Nederland, hier is het een doortrekker in de periode augustus – oktober. In deze periode wordt 92% van de waarnemingen verricht. In het voorjaar wordt slechts 3% van de waarnemingen gedaan en dan alleen adulte vogels, alleen zij trekken terug naar de broedgebieden. Het gros van de waarnemingen wordt verricht langs de kust. Maar verschillende binnenlandwaarnemingen zijn bekend. Ook in en in de omgeving van ons werkgebied zijn waarnemingen verricht. Het overzicht heb ik samengesteld aan de hand van de websites Waarneming.nl en dutchavifauna.nl en de Avifauna van Midden-Nederland (Alleyn et.al. 1971).

1

2

3

Foto's:

1 Mannetje grauwe klauwier, nazomer in Duitsland

2 Dwergarend lichte fase d.d. 20 juni 2020

3 Kleinste jager, juveniel; let op kenmerkende slanke vorm van het lichaam

4 Kleinste jager, juveniel; witte vlek aan de basis van de handpennen is onderscheidend kenmerk voor alle soorten jagers

5 Kleinste jager, juveniel; let op de afgeronde punten van de middelste staartveren

6 Kleinste jager, juveniel; let op de gestreepte onderstaartdekveren en de fijne dwarsstreping op ondervleugel en de koud grijsbruine tint

Opmerkelijk is de voorjaarswaarneming uit 1964 van een juveniel. Terwijl ondertussen bekend is dat alleen adulten in het voorjaar terugtrekken naar de broedgebieden. De waarneming uit 1966 is niet opgenomen in Dutchavifauna.nl. Deze website heeft in voor de periode 1949 – 1975 alleen een overzicht van waarnemingen van museumbalgen opgenomen. De waarneming in 1983 is in de Hak-al special uit 2002 als 'jager spec.' de boeken in gegaan. De overige drie waarnemingen zijn geaccepteerd door de verschillende gremia. De komende jaren hoop ik nog vele uren te kunnen doorbrengen in dit gebied om mijn onderzoek naar de aanwezigheid van de wespindief voort te zetten en te genieten van de rust. En wie weet komt er dan weer een bijzondere soort langs.

16-4-1964	Schalkwijk, vermoedelijk juveniel (Alleyn et.al. 1971)
8-5-1966	Afgraving (Alleyn et.al. 1971)
2-6-1981	Ten zuiden van Beesd (dutchavifauna.nl)
5-11-1983	Telpost Redichemse waard (Waarneming.nl)
1-9-1995	Opijnen (Waarneming.nl)
11-8-2020	Beesdse lage veld (eigen waarneming).

4

5

6

De focus op ... Ellen Geleedst en Paul van Veen

door Frans Waroux, foto's Paul van Veen

Twee mensen die sterk verbonden zijn met de NVWC, elkaar op een jubileumkamp in La Brenne/Frankrijk hebben ontmoet en al jarenlang met grote regelmaat ook hun geschreven bijdragen leveren aan onze schitterende glossy, de Hak-al, het kwartaaltijdschrift van de NVWC.

Nadat de afspraak was gemaakt, 's morgens om half elf (koffietijd dus) werd ik inderdaad met koffie en een heerlijk stuk bananencake ontvangen. En waar ik als voorbereiding op dit gesprek een groot aantal vragen/thema's had gemaakt, werden natuurlijk eerst herinneringen opgehaald. Dat kan ook bijna niet anders wanneer je iemand (Paul) ontmoet die al twee jaar nadat de NVWC het levenslicht aanschouwde, in 1977 dus, op de ledenlijst terecht kwam. En dan natuurlijk direct de vraag hoe hij bij die club is terecht gekomen. Dat kwam door een vriendje uit de buurt, Dicky Borgstein, die al lid was en ook al regelmatig meeging met excursies.

Eksternesten

De belangstelling voor de natuur heeft Paul in zijn eerste herinneringen opgedaan bij zijn oma in Zoeterwoude. Daar ging de familie Van Veen eens per maand op visite. Paul werd geobsedeerd door een aantal eksternesten, want hij merkte op dat tussen hun verschillende bezoeken aan Zoeterwoude het aantal nesten ook veranderde. Hij ging de nesten tellen en nader onderzoeken en omdat zijn vriendje Dicky zich ook voor vogels interesseerde, werd hij deelnemer aan de eerstvolgende vogelexcursie (28 mei 1977).

En die excursie was op de fiets naar de Nieuwe Zuiderlingedijk met direct al de eerste klapper voor wat betreft de waarnemingen. Nabij de spoorbrug bij de Baarsemwaard zat een grauwe klauwier. Uiteraard nog nooit door hem gezien en het zou daarna bijna 30 jaar duren voordat die prachtige vogel weer eens werd waargenomen in onze regio.

Aangekomen op hun bestemming, op zoek naar onder meer blauwborsten en purperreigers, werd een op thermiek omhoog cirkelende wespindief waargenomen. Paul was op slag verkocht en heeft zich daarna direct aangemeld als lid van de NVWC. Sinterklaas had het dat jaar niet moeilijk: een verrekijker en een vogelboek waren voltreffers.

Dicky werd Dick, heeft later een politieopleiding gevolgd maar is uiteindelijk geraakt. Paul is meer in zijn hobby blijven hangen, studeerde aan de hogeschool Larenstein en is nu werkzaam bij Rijkswaterstaat Midden-Nederland.

Een van zijn eerste opdrachten in 1995/96 had te maken met de verbreding van de A2 tussen Utrecht en Amsterdam. Hij moest beschrijven welke natuurwaarden door deze verbreding verloren zouden gaan en op welke wijze, door herinrichting dit verlies mogelijk zelfs nog waardevoller gecompenseerd zou kunnen worden. Op dit moment is Paul betrokken bij iets vergelijkbaars. Knooppunt Hoevelaken gaat namelijk op de schop. In de besluitvorming worden ook de effecten van stikstof meegenomen. Met dit boeiende dossier is Paul druk doende. Niet alleen een drukke baan maar meer nog een verantwoordelijke baan, waarbij overtuigingskracht een belangrijke rol speelt. Natuurbeschermers versus 'asfalt-jongens'. Op het eerste gezicht geen geschikte gesprekspartners maar het tegendeel is veelal waar.

La Brenne

Ellen studeerde in Utrecht aan de pedagogische academie en zou haar opleiding vervolgen met een studie theologie. Maar eerst was daar het jubileumkamp van de NVWC (20 jarig bestaan) naar La Brenne. Omdat haar moeder heel graag mee wilde maar nog nooit had gekampeerd, bood dochter Ellen aan om mee te gaan. Een hemels besluit, bleek later. Want het was daar dat Ellen en Paul elkaar leerden kennen. Het was meer dan liefde op het eerste gezicht want na zo'n vier maanden trok Ellen bij Paul in, wat het begin werd van wat nu een gezin is: Paul, Ellen en zoon Bart van 13. Bewoners van een schitterend huis aan de Beatrixstraat en bovendien gezegend met een dijk van een natuurtuin.

Ellen heeft aan haar aanvankelijke roeping om in het klooster te gaan geen gehoor gegeven. Zij heeft nu een baan in het onderwijs. Een bijzondere baan. Zij is geen schooljuf maar haar functie wordt omschreven met een mooi woord: remedial teacher, oftewel speciaal onderwijzeres (maar wel op een gewone school) voor kinderen met communicatieproblemen, die bijvoorbeeld slechthorend zijn. Heel vaak dus één-op-één onderwijs. Je moet er echt geschikt voor zijn maar omdat zij deze vorm van onderwijs al bijna 25 jaar met plezier doet, rust uitstraalt en ook nog uitermate geduldig is, lijkt deze job haar op het lijf geschreven.

Natuuronderwijzer

Door haar omgang met Paul is ook haar kennis van de natuur in de breedste zin met sprongen verbeterd. Samen met het gezin trekken ze er vaak op de fiets op uit om te genieten van wat de natuur ons allemaal te bieden heeft. Daarbij komt dat Paul door zijn werk en hobby, of zijn hobby en werk, vreselijk veel van de natuur weet. Zeg maar, Paul is de natuuronderwijzer thuis en onderweg. Ellen heeft echter nooit die bevoegdheid gehad van Paul. Hij was in de goede tijd vrijwel elke zaterdagochtend en soms ook nog op zondagochtend te vinden op de trektelpost aan de Lek. Daar volgde en noteerde hij met een groepje gelijkgestemden de vogeltrekbewegingen. Ook zoon Bart weet wel het nodige van de natuur maar heeft zeker niet de passie van zijn vader. Gamen vindt hij nu toch iets leuker dan vogelen en dat mag als puber op die leeftijd. Paul is niet enkel vogelaar maar is ook behoorlijk op de hoogte van de inheemse flora en daarnaast een meer dan verdienstelijk amateurfotograaf. Een groot voordeel omdat hij daardoor zijn eigen artikelen met eigen fotowerk kan stofferen. Bovendien is het niet ondenkbaar dat hij ooit nog eens een boek gaat schrijven over al hetgeen op zijn pad is gekomen. We gaan het zien (hopelijk). 🐦

Foto's Van boven naar onder

- De putter heeft Ellen en Paul in La Brenne bij elkaar gebracht, extra speciaal dat hij bijna dagelijks in hun tuin te zien is.
- Grauwe klauwier
- Bart en Paul, Bart toen nog geïnteresseerd in vogels (foto Ellen Geleedst)
- Ellen en Bart, Ellen aan haar favoriete hobby: handwerken, Bart vangt pokemons op de heide

Team BaAs

door Astrid Potiek en Bas Engels

Op vrijdagavond (4 september) om 18.45 uur was het dan zo ver, op naar de Steenuil! Met onze checklist in de hand en helemaal klaar in de startblokken stonden we te wachten op het startsein. Onze eerste echte Big Day kon eindelijk gaan beginnen!

Snel nog maar even die groepsfoto genomen, lachen naar het vogeltje, terwijl je ondertussen de Franse ventieltjes van je buurman aan het bekijken bent. "Die kunnen we nog wel losdraa... nee, laten we onze eerste Big Day ons nog even inhouden!" Het plan was duidelijk: eerst richting Werk aan het Spoel om de Goilberdingerwaard te checken op steltlopers en dan door naar de uilen. Om 19.00 uur precies mocht iedereen los en met een zoef schoten wij richting het spoor. "Tjiftjaf!" "Check!" "Groene specht!" "Check!" De eerste 20 minuten waren we vooral bezig met alle algemene soorten invoeren en afstrepen. Bij de, op dat moment nog zichtbare, oeverbanken in de Goilberdingerwaard konden we al snel watersnip, witgat, bontbekplevier en tureluur afstrepen. "Kijk, hiervoor... hiervoor!! Kleine karekiet in het riet!", terwijl op de achtergrond de roep van Cetti's zanger klonk en een groepje ringmussen in de bramenstruik ging zitten. We hadden het gevoel dat we een mooie start hadden gemaakt.

Niet coronaproof feestje

Al snel vertrokken we naar het oosten voor een locatie met steenuil en bosuil en iets verderop de kerkuil. De steenuil liet iets langer op zich wachten, maar kwam uiteindelijk heel braaf op een paaltje

zitten in de boomgaard. Op de achtergrond was op dat moment de bosuil al te horen. Op naar de kerkuil. Hier hadden we minder geluk. Er was duidelijk een ontzettend gezellig, absoluut niet coronaproof, feestje aan de gang. "Hoorde je dat? Dat leek op een steltje... luister." "... queen, young and free, only seventeeeeeeen, paaaapaaaaahhh." Op een geven moment stonden we heerlijk mee te swingen op nummers van ABBA, Grease en AC/DC, maar die kerkuil zat er helaas niet in. Even verderop wisten we nog patrijs op te pikken al roepende vanaf een akker. Het was tijd om de dag af te sluiten. We waren erg tevreden; met 62 soorten sloten we die avond netjes af.

Volledig door de wekker heen geslapen

"Er staat iemand voor de deur! HEY!! Er staat iemand voor de deur!" Bas schoot uit zijn nest. "Hoe laat is het?!!" Zes gemiste oproepen van Astrid, appjes of ik al wakker was. Volledig door de wekkers heen geslapen. En snel werd duidelijk dat het flink regende en dat het nog wel eventjes ging duren. We zijn uiteindelijk om half zeven vertrokken richting de trektelpost bij Werk aan het Spoel. Trektellen was onze tactiek om wat meer steltlopers, meeuwen en zangvogels af te tikken. Dat lukte aardig goed. Wulp, groenpootruiter, Pontische meeuw, geelpootmeeuw, de soorten tikten goed aan. Een zwarte stern schoot aan ons voorbij. Snel kijken of Louis en Arjan die ook gezien hadden. "Shit, ze kijken onze kant op!" Balen. Terwijl Arjan en Louis werden afgeleid door een oude schoon-zwemster, schoot er hoog een tafeleend over. "Ze zien hem niet! Ze hebben hem niet gezien!" Toch even highfiven en door. Voor alle zangertjes moesten we flink bosjes kloppen richting Fort Everdingen. Fitis, zwartkop, heggenmus, check. Bij de plassen nabij het Fort vonden we nog een vrouwtje zomertaling aan de oever. Mooi!

for the win!

Juveniele purperreiger

De Steenwaard was de volgende bestemming. De visarend vloog mooi boven de rivier en cirkelde langzaam weer af richting de zandwinplas. Drie zwarte sterns zagen we foeragerend boven de plassen bij de brug en boven de Lek. In de Steenwaard zagen we op afstand Aron en Marnix en Daniël en Job lopen. We waren naarstig op zoek naar een paapje in de bramenstruiken en opeens joegen we een juveniele purperreiger op! Heel erg gaaf! Snel keek Bas om de bramenstruik of Job en Daniël hem ook gezien hadden, maar hun high five was overduidelijk. "Kak!" Paapje vonden we uiteindelijk verderop in het veld en we zijn toen doorgegaan naar de volgende bestemming: de Plantage.

Na de ransuilen, kwamen we aan in de Plantage voor enkele specifieke soorten. De meeste zangvogels hadden besloten om met zijn alle in een grote flock te gaan foerageren aan het begin van de Plantage, waar we uiteindelijk goudhaan, appelvink en boomklever konden afstrepen.

Halverwege de middag sloeg dan toch de vermoeidheid toe. Er waren nog maar weinig adrenaline-boosters van nieuwe soorten, wat op zich natuurlijk ook een goed teken was. Maar zou het genoeg zijn? In de appgroep liepen de schattingen van de winnende score uiteen van 67 tot 101. Bas schatte 100, Astrid 90. We stonden op 95. Zou het dan precies halverwege onze schattingen blijven? Nog een paar uurtjes te gaan!

Havik! Havik!

In de hoop op nog wat leuke steltlopers of trekvogels stapten we weer op de fiets richting de uiterwaarden bij het Veerhuys. Helaas geen geluk... zou dit dan de eindscore zijn? Maar in de Kerswerf werden we weer even wakker geschud toen een bosruiter opvloog. Yes, 96! Nog een half uur te gaan. We konden de havik toch niet loslaten,

dus toch nog even terug naar ons mooie plekje met uitzicht over de Redichemse waard. Net als we het op willen geven, roept Bas ineens "Havik! Havik!"

In een recordtempo racen we naar de Steenuil, waar we exact om 17.00 uur aankomen. Daar praat iedereen door elkaar: "Hoorde je die hysterische kolgans?", "Hadden jullie de kerkuil? Nee? Haha die zat vlakbij toen we jullie tegenkwamen", "Wat was jullie leukste soort?", "Waaat? Hadden jullie geen grasmus? Die zat vlak voor jullie op de kribpaal tijdens het trektellen!" Hier hoorden we allerlei soorten voorbij komen die wij niet hadden, waardoor we er minder vertrouwen in hadden dat onze score genoeg zou zijn... tijd voor de uitslag!

De scores lagen bijzonder dicht bij elkaar. De hekkensluiter had maar liefst 86 soorten! Daar zaten wij niet veel boven. 4e plaats, 3e plaats, en nog steeds was team BaAs niet genoemd. Zouden we dan bij ons debuut meteen de gouden snip in de wacht slepen? Even later werd het duidelijk: Louis en Arjan hadden iedereen ver achter zich gelaten met de geweldige score van maar liefst 105 soorten, en werden daarmee de welverdiende winnaars. Heel tevreden met onze tweede plaats kijken we terug op een ontzettend leuke Big Day. Volgend jaar doen we zeker weer mee! Misschien wel in het voorjaar én in het najaar? 🦉

Verslag van

door Erwin 't Lam

Lang hoefde ik niet na te denken toen ik een appje ontving van mijn voormalige buurman en collega-vogelaar Berry Lucas. Of ik met hem mee wilde doen aan de uitgestelde Big Day. We zouden het ook 'low profile' gaan aanpakken. Berry woont niet meer in het werkgebied en is druk bezig met verbouwingen aan huis en tuin. Derhalve weinig tijd voor het opdoen van voorkennis zeg maar.

Eerder dit jaar heb ik zijn MUS-telgebied al overgenomen in Parijsch en ik ga af en toe met de excursies van Gerritjan mee. Heel leerzaam, maar de stap naar een Big Day is wel groot natuurlijk. Maar ik besloot het gewoon over me heen te laten komen. De nodige voorbereidingen getroffen: boekje, pen, papier, kaart van werkgebied, catering, matras voor Berry, fietscheck, verrekijker, geluidenapp en telescoop. We waren er klaar voor. Op weg naar de Steenuil al de Baarsemwaard en Lekbrug gecheckt om een kwartier later dezelfde vogel wellicht alsnog te kunnen scoren. De slechtvalk had zich al goed verstopt bleek achteraf. We zijn er om 19.05 uur gewoon onderdoor gereden. Lekkere start en dan ook nog een bruine kiek die achter de dijk aan de overkant vliegt en maar niet dichterbij wil komen.

Vier ijsvogels

Eerst maar de Baarsemwaard doorkruist: kneu, oeverloper, watersnip, fuut, meekoet en wat meeuwensoorten konden worden afgevlucht. Op weg naar Goilberdingerwaard – Werk aan het Spoel. Hier gaven vier ijsvogels een show weg, roodborsttapuit (man en vrouw) pakten om beurten een insect uit de lucht en vervolgens gingen we op weg naar de keuring van de lastige meeuwen, keurig op een rijtje zittend aan de overkant van de Lek. We kwamen niet verder dan stormmeeuw naast de standaardsoorten die we al hadden. Te veel twijfel over kleuren en bruin in nek of niet, zwarte vleugelpunten. En als we twijfelen, kruisen we niet af. De intredende schemer hielp ook niet mee en datzelfde euvel nekte ons ook bij de eenden ter plaatse. Tafeleend, smient, krooneend en een verstoppertje spelende zomertaling hebben we helaas gemist. Gelukkig wel vier dodaarsjes.

De goedmaker kwam met de uilen: binnen 45 minuten na het eendende-bacle hadden we ze allemaal. We konden of vroeg een pilsje gaan halen of een tocht door Culemborg maken of er toch nog wat te spotten viel. Het was vrij licht door een heldere maan en we besloten wat locaties te verkennen. Helaas zonder resultaat.

Onrustige nacht

De volgende ochtend, na een helaas voor Berry onrustige nacht – de muggen verkozen hem boven mij om lastig te vallen – wat roerei, pannenkoeken, yoghurt-cruetli en koffie om de ochtend door te komen. Op naar de oude telpost om daar vervolgens niemand te zien. Iedereen zat blijkbaar bij Werk aan het Spoel? Verstandige keuze? Dat is achteraf makkelijk praten. We hebben daar in ieder geval onder meer de havik, bruine kiek, purperreiger, ringmussen,

gele kwikken, goudplevier, witgatje en tapuit kunnen noteren. Plus schitterende luchten en jagende baarzen rondom de krib.

Via wat tussenstationnetjes, waar we te veel twijfel over grauwe vliegenvanger en appelvink hadden, op weg naar de Woerdsteeg. Voor mij een ontdekking, omdat ik zelf nooit zo ver dat gebied ingetrokken ben.

Matkop, paapje, boomvalk en mogelijk roodpootvalk waren voor mij de mooiere soorten. Genietend van de lunch in het zonnetje gaf de boomvalk een show libellenjacht weg in het weiland tegenover ons en daarna was het ruzie met torenvalk en sperwer tegelijk. Helaas geen wespendif of grauwe klauwier, dus verder richting Pavijen voor patrijzen en zwarte roodstaart. Laatstgenoemde is niet gelukt en de patrijzen (vijf stuks) werden uiteindelijk bij Focus genoteerd. Hopelijk treffen we ze nog in mei, het wordt er niet makkelijker op voor ze door de uitbreidende wijk. Wederom ook daar tapuit en paapjes.

Eindelijk slechtvalk

Als laatste nog een keer de Goilberdingerwaard gedaan om de kans op visarend te vergroten plus een review van de eenden. Helaas schoten we daar niet veel mee op. We besloten nog even op het bankje te gaan zitten bij het Watersnippad aan de Lekdijk. Die slechtvalk ontbrak nog steeds en nog 45 minuten te gaan. Het zal toch niet gebeuren dat deze rakker de hele week op de brugrand zit en juist op deze dag verstek laat gaan?

De hulpspotter

Via een aanvliegende wespendif – prachtige waarneming vlak voor en boven ons – liet eindelijk ook de slechtvalk zich zien op hoogte, dankzij de hulpspotter? In de pocket en gauw naar de Plantage voor het eindsignaal – toch nog boomklever, grauwe vliegenvanger en appelvink? Wederom zonder resultaat.

Op naar het bier en de patat met de stille hoop dat we genoeg soorten hadden. Er waren 65 soorten begroot en de teller bleef op 86 steken. En dat zonder de overkant te hebben bezocht. Uiteindelijk heeft ons dat genekt en werd De Blinde Vink ons deel.

We hebben een mooie dag gehad, heb veel geleerd van Berry, veel spots ontdekt en deze ervaringen gaan mee naar 14 en 15 mei 2021. Bij deze wil ik ook Berry bedanken voor deze dag en last but not least Nelly, Daniël en Job voor de organisatie. Felicitaties aan winnaars Louis en Arjan. 🐦

een debutant

Big Day vanaf de zijlijn

door Nelly Hofman, foto's Marc Collier

Ik ben vast niet de enige die het in deze Hak-al benoemt, maar jemig wat baalde ik in mei dat de Big Day niet door kon gaan. We stonden allemaal al strak van het vogelen vanuit ons thuiskantoor en het was prima voorjaarsweer.

Gelukkig besloten de heren van de organisatie het vogel-event uit te stellen naar het najaar. Ik had het hele voorjaar keihard geoefend op onder meer de geluiden van de vogels, zodat ik daar bij Big Day profijt van zou hebben. Maar daar... had ik in september dus helemaal niets aan. Maakt niet uit! De Mussenzussen doen (nog) niet mee voor de top. Trouwens, alle mannen hebben ook gewoon last van het gebrek aan geluiden. Een najaarseditie, dat is toch echt iets nieuws. Niemand wist wat hij kon verwachten. Over het aantal soorten dat waargenomen zou worden, werd dan ook heel gevarieerd gesproken. Van 'zestig soorten is een uitdaging' tot '100 kan makkelijk'.

Ziek

September volgt dan ineens heel snel op de beruchte zomerdip van de vogelaar. Snel nog een paar keer op pad en intussen aftellen naar 4 september. En toen... zes dagen daarvoor... werd mijn mussenzussenheft ziek. Ik had al na een dag de blaren op mijn duimen staan. Ik reed haar het halve land door naar een teststraat en de uitslag was op tijd. Quarantaine was overbodig. Maar haar herstel kwam niet op tijd. Want ja, Big Day is toch een vorm van topsport.

Ik zocht nog even naar een vervangende mussenvrouwje of -mannelij, maar legde me er al snel bij neer. Big Day zonder mijn mussiezussie is geen Big Day.

Of ik dan jurylid wil zijn? Ik hoef slechts bereikbaar te zijn voor meldingen van mooie soorten die andere teams mogelijk ook wilden zien. En natuurlijk mocht ik de vogellijsten controleren en de uitslag bekendmaken. Dat eerste was niet zo moeilijk. Er kwamen in totaal 0 meldingen binnen. Dat laatste was spannend (sta nooit voor een groep), maar leuk om te doen.

En wat een super oplossing om toch deelgenoot van Big Day te kunnen zijn!

Weemoed

Zo gaf ik op vrijdagavond om 19 uur het startsein en gingen de teams los. Ik liep weer naar huis en kon op tijd naar bed. Dat gold trouwens voor iedereen want in september is het een stuk eerder donker dan in mei.

Het was de volgende ochtend om 10 uur al dat de weemoed me overviel. Als zuslief om wat voor reden dan ook nog eens uitvalt, dan bestaat mijn team uit me, myself and I. Langs de zijlijn is maar niks, terwijl je vogelvrienden doen wat het allerleukste is, namelijk vogelen.

Ik heb de soortenlijsten van de teams wel drie keer nageteld. De volgende keer stel ik een PA aan, die mij kan controleren. Die volgende keer die er alleen maar komt als ik met twee gebroken benen niet verder kom dan de Steenuil. De uitslag wijzigde niet een keer van mijn hertellingen. De aantallen logen er niet om. Ongeveer gelijk aan een regenachtige editie in mei, als ik de ervaren BigDay'ers mag geloven. Big Day vanaf de zijlijn. Dat hebben we ook meegemaakt. Maar in mei ga ik gewoon het veld weer in!

De uitslag

Als jury mag ik natuurlijk ook nog iets over de uitslag zeggen. Er zat slechts 19 soorten verschil tussen de 'verliezers' en het winnende team. Met 86 soorten stonden Berry & Erwin fier onderaan het lijstje. Op het nippertje, want met drie soorten meer volgden Marnix & Aron. Het drietal Dirk, Jan Dirk en Gerrit Jan haalde 93 soorten binnen. Volgens de huidige regels telt een drietal niet mee voor de uitslag, maar ik neem aan dat dit alleen geldt wanneer ze bovenaan eindigen. Dus bij mij staan ze op een keurige vierde plaats.

Dan fietsen we de top-3 binnen met onze organisatoren, waarvoor dank, Job & Daniël, 95 soorten. Tot zover de zogenoemde oude garde van Big Day. Op plaats 2 prijkt een geheel nieuw team én de enige dame van deze editie: Astrid & Bas met 97 soorten.

En ja, voor wie vaker de uitslagen van Big Day gelezen heeft, zal er nog één team ontbreken. Het team dat wederom de Snip mee naar huis genomen heeft, is het team dat als enige de 100 soorten passeerde. De Gouden Snip reikte ik dit jaar uit aan Louis & Arjan, met 105 soorten. 🦆

COLOFON

Hak-al is een uitgave van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg en wordt gratis onder haar leden verspreid.

NATUUR- EN VOGELWACHT CULEMBORG (NVWC)

Steenovenslaan 20
4101 AM Culemborg
Triodosbank: NL53TRIO 0781 404 312
KvK Tiel : 40156764
e-mail : post@nvwc.nl
website: www.nvwc.nl
www.facebook.com/nvwculemborg
NVWC op Twitter: @NVWCulemborg

ANBI

(Algemeen Nut Beogende Instelling)
De NVWC is een ANBI-instelling:
een gift aan de NVWC is aftrekbaar van het belastbaar inkomen.

REDACTIE

Eindredacteur: Louis van Oort
Gabrielle van Appeldoorn
Berry Lucas
Vormgeving: Eric van Grieken
Foto's: hakalopmaak@nvwc.nl

DRUK

BladNL
Opplage: 400 exemplaren

VRAGEN OVER BEZORGING

Johan de Kruif 0345 - 515 767
Distributie:
Ans van den Berg, Yme Jan en Jaaike Bosma,
Jan Dirk Buizer en Mirjam Melman,
Carolien Duivenvoorde, Jannus Geleedst,
Marga Gerards, Jurgan Geven, Gerdit Greve,
Nelly Hofman, Caroline van der Laan,
Yvonne Jakobs-Lommers,
Jandirk Kievit, Leo van de Kooij,
Annemarie Roelink, Wim en Carla Rubers,
Harry van de Warenburg, Frans Waroux

ILLUSTRATIES

Eric van Grieken

Overname van artikelen, tabellen en schema's is alleen toegestaan met de volgende bronvermelding: "Bron: Hak-al 04-2020, Natuur- en Vogelwacht Culemborg". Overname van foto's of illustraties is zonder toestemming van de fotograaf of illustrator niet toegestaan. De redactie behoudt zich het recht voor aangeleverde artikelen in te korten, aan te passen, niet te plaatsen en aangeleverde afbeeldingen niet op te nemen.

www.nvwc.nl

ADRESSEN EN INFO

BESTUUR

Contact opnemen met bestuur kan door te mailen naar bestuur@nvwc.nl of te bellen.

Kars Veling (voorzitter)

0345 - 531 689

Martin Heerschop (secretaris)

0345 - 520 380

Johan de Kruif (penningmeester)

0345 - 515 767

José Borsboom

0344 - 693 810

Theo de Jong

0345-519946

Ruud Post

0345 - 501 929

Han Sloots

0345 - 518 716

VERTROUWENSPERSONEN

Kees van de Vate

c.vd.vate@hetnet.nl

0345 - 535 257

Carolien Duivenvoorde

carolienduivenvoorde@pscd.nl

0345 - 505 423

INSECTENWERKGROEP

Karin Verspui

0345 - 574 123

insectencoor@nvwc.nl

JEUGDGROEP

Winnie Verdouw

06 - 40 80 52 08

Maartje van der Ploeg

06 - 10 75 98 66

jeugdcoor@nvwc.nl

KNOTWERKGROEP

Harry van de Warenburg

0345 - 514 358

knotcoor@nvwc.nl

LEZINGEN EN CURSUSSEN

Annette van Berkel

0345 - 531 689

lezingcoor@nvwc.nl

NESTKASTWERKGROEP

Cees van Appeldoorn

Gerrit van Utrecht

post@nvwc.nl

PLANTENWERKGROEP

vacature

plantencoor@nvwc.nl

TUIN- EN KLUSWERKGROEP

Frans Waroux

0345 - 515 393

kluscoor@nvwc.nl

VOGELWERKGROEP

Gerrit-Jan Klop

06 - 51 14 86 42

vogelcoor@nvwc.nl

ZOOGDIERENWERKGROEP

Jurgan Geven

0345 - 533 756

zoogdierencoor@nvwc.nl

VRAGEN OVER INSECTEN

Annette van Berkel

0345 - 531 689

lezingcoor@nvwc.nl

Ewoud van de Ploeg

Agrius_convolvuli@hotmail.com

Maartje van der Ploeg

peetmaartje@hotmail.com

Alleen al voor die vier schitterende Hak-als per jaar zou je lid worden!

Ontdekken, beschermen, genieten!

Leden van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg zijn graag met de natuur bezig. Al die enthousiaste leden zorgen voor gezelligheid en een goede samenwerking, voor het goede doel en zeker voor een inspirerende vereniging. Wij zijn allemaal vrijwilligers en organiseren activiteiten die openstaan voor iedereen, dus ook voor niet-leden. Lezingen, excursies of natuurwandelingen bijvoorbeeld. Op onze website staan de jaarkalenders voor de senioren en voor de jeugd. Behalve de activiteiten op de twee kalenders, organiseren de werkgroepen ook diverse eigen activiteiten.

Lid of donateur worden?

Download het aanmeldingsformulier op onze website: www.nvwc.nl, vul in, onderteken, scan en verzend het formulier digitaal naar ledenadmin@nvwc.nl.

Wat krijg je voor je lidmaatschap?

Vier keer per jaar het schitterende verenigingsblad de Hak-al. Aankondigingen van alle activiteiten via de maandelijkse e-mailnieuwsbrief Tsjiepl! Mogelijkheid om deel te nemen aan alle activiteiten. Lid worden van een of meer werkgroepen. Stemrechten, je kunt dus meebeslissen over het beleid van de NVWC.

Bosuil vliegt uit bij kastcontrole, foto Bas Haring

Wij zijn op zoek naar jou!

Ben je een beetje handig, vind je het geen probleem om op een ladder te klimmen en heb je tijd om een aantal keren een dagdeel erop uit te trekken? Dan is de Nestkastwerkgroep op zoek naar jou! Een paar actieve leden erbij zijn namelijk heel erg welkom. Een paar keer per jaar trekken we erop uit om nieuwe kasten op te hangen, op locatie te controleren, schoon te maken en bij een broedge-

val actie te ondernemen om de vogels te laten ringen. Kom op een woensdagochtend eens langs in De Steenuil. De Klus- en Nestkastwerkgroep is van 9 – 12 uur altijd aanwezig, dan kun je je laten voorlichten over de werkzaamheden. Wij kijken naar je uit, de koffie staat klaar! Bellen kan ook met 06 5198 1093 of mail naar post@nvwc.nl onder vermelding van Nestkastwerkgroep.

Agenda NVWC

De activiteiten zijn onder voorbehoud van de dan geldende overheidsregels.

In de Tsjelp en op de website wordt de actuele stand van zaken bijgehouden.

December

12 Jeugdactiviteit
16 Lezing
17 Bestuursvergadering

Februari

04 Bestuursvergadering
06 Vogels in de buurt, excursie
13 Knotten
17 Lezing

Januari

06 Nieuwjaarsbijeenkomst
09 Knotten
20 Lezing

Maart

06 Vogels in de buurt, excursie
11 Bestuursvergadering
17 Lezing

**Kopijdatum Hak-al 2021 – 1
3 februari 2021**

www.nvwc.nl